

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 58

София, четвъртък, 3 май

1934 г.

76. заседание

Вторник, 1 май 1934 година

(Открито от председателя А. Малинов в 16 ч. 40 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Стр.

Отпуски, разрешени на народни представители . . . 1597

Питания:

- 1) от народния представител Д. Тодоров към министра на вътрешните работи и народното здраве, относно интернирането на 13 декември 1933 г. от фердинандския околийски началник в Петричко Цеко Тодоров, Никола Попов и Мехмед Мехмедов, фердинандски общински съветници. (Съобщение) . . . 1597
- 2) от народния представител Т. Кънчев към министра на вътрешните работи и народното здраве, относно уволнението на 5 души софийски градски лекари. (Съобщение) . . . 1598
- 3) от народния представител С. Мошанов към министра на търговията, промишлеността и труда, относно безработицата у нас. (Развиване и отговор) . . . 1598

- 4) от народния представител К. Пастухов към министра на финансите, относно спиране преговорите с портърите. (Развиване и отговор) 1603

Законопроекти:

- 1) за изменение и допълнение на закона за „Посмъртен фонд“, на учителите и служителите по ведомството на Министерството на народното просвещение. (Съобщение) . . . 1598
- 2) за ликвидация на заемите, отпуснати по закона за напрана на икономически кризи и за насърчение на жилищния строеж. (Трето четене) 1608
- 3) за извънбюджетен (свръхсметен) кредит за 1933/1934 финансова година. (Първо четене) . . 1610
- 4) за възстановяване на скотовъдните фондове. (Първо и второ четене) . . . 1610, 1615
- 5) за застрояване на гр. София. (Съобщение) . . . 1615

Дневен редъ: за следващото заседание . . . 1621

Председателят: (Звъни) Има нужното число народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(От заседанието отсъствуват следните г. г. народни представители: Аврамов Аврам, Ангелов Боян, Ангелов Иван, Апостолов Драгомир, Бошнаков Тодор, Василев Васил, Велчев Иван, Георгиев Павел, Георгиев Стойчо, Гурев Васил, Декров Петко, Димитров Захари, Димитров Коста Желев, Докумов Борис, Иванов Борис, Игнатов Тодор, Йонетов Георги, Караджов Костадин, Каракашев Никола, Кемилев Никола, Колев Петко, Косев Костадин, Кулев д-р Тодор, х. Леков х. Андрей, Лолов Сава, Лулчев Коста, Лунгов Николай, Маринчев Георги, Марков Цоло, Мечкарски Тончо, Митков Сеферин, Момчилов Тодор, Нейков Димитър, Орозов Александър, Панайотов Петър, Пентиев Антон, Петров Дойчин, Пирсков Александър, Попов Стефан, Пупешков Цветан, п. Рачев Иван, Ризов Стойне, Родев Христо, Савов Сава, Свиначев Добри, Славов Кирил, Смилов Боян, Стайнов Петко, Стойков Апостол, Ташев Димо, Томчев Ангел, Тотев Деню, Тошев Никола, Христов Александър, Цачев Цачо, Цокров Герго, Шишков Георги, Юртов Георги, Якимов Тодор и Янакиев Васил).

Долагам на Народното събрание, че председателството е разрешило отпусък:

По 2 дена на г. г. народните представители д-р Тодор Кулев и Стойне Ризов.

По 3 дни на г. г. народните представители Кирил Славов и Тончо Мечкарски;

4 дни на народния представител г. Петко Стайнов, и По 10 дни на г. г. народните представители Георги Шишков и Никола Кемилев.

Народният представител г. Тодор Бошнаков се е ползувал с 21 дни отпусък. Моли да му се разреши още един ден отпусък. Моля ония г. г. народни представители, които приемат да му се разреши исканият допълнителен отпусък, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Долагам също на Народното събрание, че в бюротом са постъпили две питания. Едното е от народния представител г. Димитър Тодоров, отправено към г. министра на вътрешните работи и народното здраве, в което съобщава на г. министра, че на 13 декември, по разпореждане на фердинандския околийски началник, са били интернирани в Петричко Цеко Тодоров, Никола Попов и Мехмед Мехмедов, фердинандски общински съветници, за да бъдат принудени да си подадат оставките. Това предположение се оправдавало поради искането на околийския началник, на помощник-мета и на партийни лица, представено пред интернираните, да си дадат оставките, и от насилията, упражнени над интернираните.

Г. Тодоров пита министра дали му са известни тия действия на органите на министерството му, какви мерки е взел за наказване провинените длъжностни лица и какви мерки взема за спиране посегателствата и насилията от този род, вършени от органите му над автономията на общините.

Второто питане е отправено също до г. министра на вътрешните работи и народното здраве от народния представител г. Теодоси Кънчев.

Г. Теодоси Кънчев, като съобщава на г. министра, че е уволнил въ полза на службата софийският градски лекар: д-р Константин Димев, д-р Георги Пернов, д-р Ана Андреева, д-р Ташко Занев и д-р Велю Деспотов, без да са спазени наредбите на алинея втора от чл. 233 от закона за народното здраве, на чл. 14 и 19 от закона за Столичната община и въпреки изричното мнение на началника на столичната санитарна служба, пита г. министра не счита ли се задължен при явно противозаконния и произволен характер на 5-ти заповеди за уволнение да ги отмени.

Тия две питання ще бъдат изпратени на г. министра на вътрешните работи и народното здраве, за да даде нужния отговор.

Долагам също на Събранието, че от Министерството на народното просвещение е постъпил законопроект за изменение и допълнение на закона за „Посмъртен фонд“ за учителите и служителите по ведомството на Министерството на народното просвещение. (Вж. прил. Т. I, № 77)

Тоя законопроект ще бъде раздаден на г. г. народните представители и поставен на дневен ред.

Г. министърът на търговията и труда е готов да отговори на питането, което народният представител Стойко Мошанов му отправи вчера.

Има думата народният представител г. Стойко Мошанов, да развие питането си.

С. Мошанов (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Аз съм приятно изненадан от готовността на г. министра на търговията да отговори почти веднага на отправеното му от мене питане по въпроса за безработицата въ нашата страна. Но веднага трябва да изтъкна мъжността на моята задача, да се справя с тоя толкова голъм въпрос, който почва и у нас да се налага на вниманието ни, въ 15-ти минути, които ми дава правилникът.

Безспорно, че г. министърът, с тия права, които той има, ще може да развие предъ вас по-широко тоя проблем. Може би по-правилно беше да постъпи по пътя на интерпелацията, който би ми далъ възможност да развия по-обширно и азъ гледището на нашата група. Но, за да сподя въ това Народно събрание интерпелацията иматъ много лоша участь.

А. Буковъ (з): А, не може да бъде!

С. Мошанов (д. сг): И понеже въпросът е сериозен и бърз, азъ избрахъ по-кратката процедура, но затова ще разчитам на благосклонността на г. председателя, ако надмина много малко определеното ми от правилника време.

А. Циганчев (з): Още повече, че днешният ден съпада съ празника на труда — 1 май.

Председателът: (Звъни)

С. Мошанов (д. сг): Г. г. народни представители! До войните у нас много правилно се развиваше пропорцията между градското и селското население, вследствие на което и безработица въ градовете не се чувствуваше. Следъ войните, поради прилива на бължани у нас, дошли съ две празни ръце и съ по една черга на гърба си, по-голяма частъ отъ които даже съ закона за настаняване на бължаници не можахме да въведемъ на единъ постоянен занаят за препитание и поради стопанската криза, която и у насъ бушува, въпросът за безработицата у насъ изникна съ много голяма острота.

Дирекцията на труда доста навреме, за да има една ясна представа за сериозността на тоя въпрос, който ще бъде поставен и предъ насъ, направи една анкета презъ декември 1933 г. Сама г. Дирекция на труда няма претенция, че тая анкета е извършена по начинъ да може да даде една ясна представа за истинската картина на безработицата у насъ. Това е пръв опит, извършенъ отъ хора не специално подготвени за целта и чиято помощ е поискана да я дадатъ драговожно.

Азъ няма да се спирамъ на тия цифри, които имамъ предъ себе си, за да ви дамъ картината на безработицата у насъ, но ще ви кажа, че цифрата на безработните у насъ се движи между 80 и 100 хиляди души. Числото на задължително осигурените работници у насъ не надвишава 200.000 души. Ако върваме статистиките на Дирекцията на труда, това показва, че 50% отъ регистрираните

задължително осигурени работници се намиратъ въ безработица. Това е, г-да, единъ много полъм процентъ. И, ако съ огледъ броя на активното население въ България процентът на безработните у насъ може да се каже, че е малък, то, като се има предъ видъ общата цифра на регистрираните задължително осигурени у насъ работници, тоя процентъ — 50% на безработните показва, че действително у насъ има една безработица въ размъръ такъв, който налага на правителството да се замисли надъ нея.

Но особено, г. г. народни представители, азъ дължа да подчертая предъ васъ крайно тежкото положение на три категории работници, и най-главно поради това, че няма тенденция на подобрене тяхното положение на безработни не поради общите причини на свѣтовната криза, а поради специални наши вътрешни, чисто български причини. Думата ми е, първо, за безработните тютюневи работници, които, по сведения на Дирекцията на труда, съ 23.603 души. Това съ 23.000 работнически семейства. Срѣдно отъ по 4—5 души всѣко, това съ 100.000 души, засегнати отъ кризата въ тютюневото производство. Тая безработица между тютюневото работничество не се дължи толкова на спадане цените на тютюна — това спадане се отразява върху надниците — но тя се явява вследствие изменението начина на манипулирането на нашия тютюн. Вследствие спадане цената на тютюна на свѣтовния пазаръ, не е възможна вече скъпата манипулация на тютюна, която заангажираше повече работни ръце. Специалната манипулация, наречена „тонга“, лишава отъ възможност да се заангажиратъ повече работни ръце. И даже да се подобрят възможностите за износъ на тютюна, за тия безработни тютюневи работници няма да се увеличи възможността да си намерятъ работа.

Втората категория съ градинарските работници. Когато разглеждахме законопроект за насърчение на градинарството, нашият другаръ Симеонъ Патефъ ни говори доста компетентно за положението на българските градинарски работници. И тамъ по чисто наши причини, вследствие на ежегодното затваряне границите за българския градинарски трудъ, тия градинари — специалисти, които съ повече, отколкото искватъ вътрешните нужди на България и които отъ преди освобождението на България съ намиращи приложение на своя трудъ най-вече въ Русия, а следъ туй и въ Централна Европа, вследствие тая политика на автархия, която и по отношение на националния трудъ вече се забелязва въ известни страни, оставатъ въ безработица, затварятъ се постоянно границите за българския работнически градинарски трудъ. И голъма нѣмотия днесъ има въ тия краища, където въ миналото златни руски рубли създаваха благодат и добри, щастливи дни. Всички тия краища, Горноорѣховска околия, 1/3 отъ Търновска околия, почти цѣлото Еленско днесъ не само съ затруднени въ своето препитание, но съ и загрижени за своето съществуване, вследствие систематичното затваряне на границите за българския национален трудъ. И азъ ще повторя пожеланието на нашия другаръ г. Патефъ — това е една мисъл, която правителството ще трябва да има предъ видъ особено въ предстоящите усилия за сключване на търговски договори, защото износът на труда е най-нѣщастниятъ износъ на една държава и мѣрило за бедността, за сиромашията, която я нагазва — ние трябва да гледаме, спигнали веднъжъ до това положение, и този български трудъ да можемъ да го пласираме вънъ при единъ по-благоприятенъ обстоятелства и въ по-голямъ размъръ. И въ тия страни, въ които не можемъ да изнасяме продукти, нека чрезъ търговските договори да осигуримъ едно континентирание на количеството на българските работни ръце, които отъ въкъве съ работили въ тия страни, за които днесъ имъ се затварятъ границите. Днесъ може да се констатира едно положение на взаимност само съ Унгари, на която трябва да отдадемъ всичката си благодарност. Нейната лоялност къмъ насъ, обаче, не можемъ да констатираме отъ страна на други държави, чийто вносъ въ България е при много по-благоприятни условия. Азъ искамъ да обърна вниманието ви специално на две държави — Чехословация и Ромъния. Ромъния не се съгласява да получи никаква друга компенсация срещу своя вносъ на петролъ въ България, а иска да ѝ се плаща само въ пари. Ние, обаче, можемъ да я заставимъ поне да отвори границите си за нашия градинарски, който, както казахъ, отъ десетки години намиратъ тамъ пазаръ на своя трудъ. Същото трябва да се направи и съ Чехословация, която се намира въ едно привилегировано положение по отношение вноса на индустриални произведения у насъ.

Трета категория работници, която по-близо ме застъга, съ строителните работници. Г. г. народни представители!

Също може да се каже, че строителството на Балканите е било една привилегия на българското племе от Дебър до Балкана. Всички балкански столици сж съградени от работната строителна ръка на българина независимо от границите, въ които той е живял. Обаче постепенно, от година на година възможностите на българската строителна ръка да емигрира намаляват. Беше останала една възможност въ Турция, но и тя напоследък се премахва. Вследствие на това, и най-главно вследствие на чувствителното ограничение на държавния строеж, от една страна, и на частния строеж тая година, от друга страна, се явява една небивала досега за строителството въ България безработица. Въ този момент София е пълна съ стотици компании от строителни работници, които не могат да намират своето препитание и отлагат от овоза срѣда по един-двама, които отиват да спечелят нѣкоя пара като обикновени работници, за да я занесат вечерта на компанията да се нахрани само съ хлѣбъ. Такова тежко и непоносимо е положението днес на строителните работници от Трънския край, Габровско, Дръновско, Тръвненско и южната част на Севлиево околия. Азъ мисля, че въ това отношение българското правителство не само пропуска да вземе известни мѣрки, но извърши известни закононарушения, съ които пресуши източниците на възможностите за строеж през тоя строителен сезон. Азъ ще се спра по-нататък и конкретно ще кажа какви сж мѣрките за борба съ безработицата, споредъ насъ. Когато въ цѣль свѣтъ се счита, че една отъ възможностите за намаляване безработицата не само въ строителството, но и изобщо, е масовият строеж на обществени предприятия, ние сме единствената страна, въ която ръководните фактори считатъ, че строежът е луксъ и пресушаватъ всички източници на възможности за строеж, които по-рано се намирахъ въ държавния бюджетъ; даже заварени източници, готови пари, се извадиха отъ строителните фондове, за да се хвърлятъ за запълване на други дупки. Миналата година ние гласувахме да се извадятъ отъ строителните фондове надъ 180 милиона лева, за да се изплатятъ заплатите и пенсията на чиновниците и пенсионерите. Сега г. министърътъ на финансите ни вънася единъ законопроектъ за сирѣхсѣтенъ кредитъ и какво виждаме въ него? Виждаме, че даже предъ тая нещастна година за българското население десетки още милиони, западени за строителни цели, се изземватъ и, най-главно, изземватъ се съ министерски постановления, когато Камарата е заседавала — едно много фразантно нарушение на закона за бюджета, отчетността и предприятията. Искъ се отъ народното представителство едно гласуване *post factum*, а, най-главно, иска се да се иззематъ срѣдства, които могатъ да съживятъ единъ бравъш отъ българската стопанска активност, какъвто е строежътъ, за да се облекчи една голѣма маса български работници, които гладуватъ. Ние виждаме сега, че други 165 милиона лева наново се изтрѣгватъ отъ строителните фондове, за да бъдатъ запущани други дупки.

Преди всичко, г. г. народни представители, срѣдствата на строителните фондове се събиратъ за специални цели — за строежъ и, следователно, ние имаме право безъ изрично специално законодателство за всѣки отдѣленъ случай, да измѣняватъ целите, за които тия срѣдства сж събирани отъ българските данъкоплатци.

Г. г. народни представители! Азъ ще трѣбва да кажа две думи и за една нова категория безработни, непозната досега въ България, и която е най-голѣмото доказателство за сиромашията, която навлиза въ българското село. Азъ говорихъ досега за категории работници, които сж се препитавали по единъ или другъ начинъ отъ десетки години насамъ, по традиция. Днесъ, обаче, въ българското село се заражда една масова безработица, която статистиката не лови. Това сж ония вече излишни за селското семейство работни рѣце, станали такива вследствие катастрофалното спадане цените на селския трудъ, който вече не може да изхрани семейството и всѣки день отъ него отпадатъ отдѣлни членове, които не могатъ вече да се прехранватъ отъ семейната земя и търсятъ работа въ града.

Председателъ: Г. Мошановъ! Изтече Ви времето.

С. Мошановъ (д. ср.): Още 5 минути и ще свърша. — Ако въ този моментъ се направи една анкета за това, колко хора днесъ навлизатъ отъ селото въ града не като квалифицирани работници, а като неквалифицирани, ние, може би, ще бъдемъ още по-затрогнати и още по-обезпокоени отъ безработицата въ България за въ бъдеще. При това положение, трѣбва да се запита: има ли цѣръ, има ли възможности да се излѣзе отъ това положение? Цѣръ

има. Той не е цѣръ радикаленъ. Никъде, въпрѣки усилията на държави, много по-добре устроени отъ насъ и съ хора, може би, по-компетентни и по-авторитетни, не е премахната безработицата, но навсякъде се правятъ усилия и се смекчаватъ последиците отъ тази безработица. Колкото и да ми е тежко да констатирамъ това, азъ трѣбва да кажа, че въ България нищо системно не се прави.

Нѣколко възможности има да се смекчи безработицата.

Първо, това е системата на застраховката срещу безработицата. Тая система е вече осъждана отъ цѣль свѣтъ, защото тя може да бѣде много резултатна при случайните кризи, които отвреме-навреме нагазватъ нѣкое производство, но тъй, както вече кризата взема единъ постояненъ характеръ, не е по силата на българското стопанство да изнесе съ успѣхъ едно заплащане на премии и на обезщетения при една застраховка за безработица.

Тукъ ще трѣбва да отворя една скобка за опита, който се направи да се подпомогнатъ безработните у насъ въ навечерието на празниците. Този мѣрка, г. г. народни представители, която тукъ намѣри единодушното одобрение, се компрометира вследствие на свършено бескрупулното прилагане отъ чиновниците на този жестъ на българския Парламентъ къмъ българските безработни. И този жестъ на българското Народно събрание и на правителството, по чиято инициатива се направи, вмѣсто да внесе спокойствие между безработните въ навечерието на празниците, вследствие на скандалния начинъ, по който се раздадохъ тия помощи, предизвика бунтъ, негодуване и оскръбление въ душата на българското работническо, вмѣсто да докара успокоение, вмѣсто да налѣ балсамъ върху ранитъ му, въ тия тежки дни, които прекарва.

Другото, и най-радикално срѣдство, което се въприе отъ всички страни за намаляване на безработицата, това е обществениятъ строежъ. Г. г. народни представители! По отношение строежа, държавенъ, общественъ или частенъ, строежа изобщо въ България, се забелязва тъкмо обратната тенденция: не само не се търси да се засили строежътъ, но, както казахъ, съ мѣрките, които се взематъ отъ правителството, се намалява строежътъ, се изземватъ източниците за строежъ. Когато такава е политиката на Италия, когато такава е политиката на възраждаща се Германия, когато въ Франция първата работа на новото правителство на националното единение на г. Думергъ бѣше да назначи една комисия отъ министъра на труда г. Марке, министъра на вътрешните работи г. Саро и г. Тардѣо, която да състави една програма за общественъ строежъ, като се използватъ всички голѣми фондове, какъвто и да се намиратъ тѣ, принадлежащи на държавата или на контролирани отъ държавата учреждения; когато въ всички държави ние виждаме по отношение на безработицата една система, една организирана борба, не книжна, не съ наредби, не съ помощи, които да послужатъ тукъ-таме за партизански цели, а чрезъ едно системно стопанско строителство, ние въ нашата страна не виждаме никаква помисълъ даже, никакво начало на обмисляне на този въпросъ.

Председателъ: (Звъни)

С. Мошановъ (д. ср.): Свършвамъ. — И затуй азъ отирамъ моето питане до г. министъра на търговията — въ чието ведомство, безспорно, не спадатъ всички инициативи, които биха могли да допринесатъ нѣщо за смекчаване на безработицата у насъ, но подъ чието ведомство се намира Дирекцията на труда у насъ — който ще трѣбва да вземе инициативата, за да може да подтикне своите колеги и изобщо да постави предъ правителството въпроса: какво мисли то да прави за гладуващото работничество въ България. Г. г. народни представители! Ние всички сме дълбоко загрижени за положението на нашия селянинъ, но всетаки знаемъ, че, и при най-тежкия моментъ, въ неговия хамбаръ все ще се намири нѣщо, съ което да изхрани себе си и своето семейство. А трагизмътъ на положението на работника е тамъ, че той най-напредъ ще трѣбва да намѣри работа и да припечели надна, за да има какво да яде. Азъ оставямъ на вашата съвѣсть да си отговорите, какво ще бѣде положението, когато тия стотици хиляди български работници, които представляватъ половинъ милионъ армия отъ жени и деца, ще бъдатъ лишени отъ възможности за препитание. И затова азъ съ голѣмъ интересъ очаквамъ отговора на г. министъра на търговията. (Ръкоплескания отъ говористите)

Председателъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Отдавамъ всичката сериозностъ на повдигнатия отъ

г. Стойчо Мошанов въпросъ, сериозното отнасяне към който налагаше действително едно пълно избѣгване на всѣкакви пристрастия и всѣка партизанска тенденция. Безработицата би могла да се нарече хроническата болест на днешното време, не само за българското, а общо за свѣтовното стопанство. Ако бихъ си позволилъ да ви чета цифри за размѣритѣ, които безработицата днесъ има въ голѣмитѣ европейски и задокански индустриални и земледѣлски страни, вие ще видите, че въпрѣки всички усилия, въпрѣки героичнитѣ мѣрки, взети отъ нѣкои отъ правителствата на тия страни, каквито сж Америка и Германия, безработицата, макаръ и нѣкъде малко намалѣла, все още има едни много страшни размѣри. Смѣта се, че числото на безработнитѣ въ Европа не е по-малко отъ 17 милиона души. Като прибавимъ къмъ него и безработнитѣ въ Америка, надъ 10 милиона души, това сж около 27 милиона души безработни, задъ които стоятъ сигурно още два пѣти по толкова, чиято издрѣжка се намира въ зависимостъ отъ доходитѣ на тия безработни, на тази частъ отъ активното население, която е лишена сега отъ работа. У насъ безработицата въ повече случаи се явява сезонно. Трѣбва да се констатира, че работничеството, ангажирано въ нашитѣ индустрии, квалифицираното работничество, до тази година поне страдаше по-малко отъ безработица. Ония причини, които съществуватъ другде, за да има безработица, липсата на пазари, преситени пазари, които принуждаватъ индустриалнитѣ заведения да намаляватъ своето производство и, следователно, да изхвърлятъ на улицата своитѣ работници, у насъ не съществуватъ. У насъ имаме други едни специални български причини. Това сж за много индустрии липсата на сурови материали, поради девизнитѣ затруднения на Българската народна банка, която не дава възможностъ на индустриитѣ да бждатъ запасени съ сурови материали, необходими за пълния имъ капацитетъ. И ние бѣхмѣ свидетели презъ изтеклата година на едно периодично принудително освобождаване на работници отъ нѣкои индустрии.

Друга по-специална причина, която се спомена и отъ запитвача, това е действително голѣмата безработица между тютюневитѣ работници у насъ. Споредъ менъ, г. г. народни представители, ще бжде една напразна илюзия, ако смѣтаме, че онуй грамадно число на тютюневи работници отново може да бжде върнато въ тютюневитѣ складове. Мина времето и едва ли ще се върне, когато свѣтътъ можеше да плаща скъпо и прескъпо за една луксозна манипулация на тютюна. Днесъ купувачитѣ търсятъ евтини тютюни и затова, колкото и отъ социално гледище обработката, наречена „тонга“, да се явява нежелана, ние, ако желаемъ да продадемъ своето производство въ чужбина, не можемъ да запретимъ този начинъ на обработване на тютюнитѣ. Следователно, ние сме длѣжни за тази частъ отъ работничитѣ, чийто трудъ е билъ ангажиранъ въ обработката на нашитѣ тютюни, въ тѣхната манипулация, непременно съ течение на времето да имъ създадемъ други обекти за работа, които да замѣнятъ досегашния имъ занаятъ.

По-специално тази прѣстътъ ние имаме все още голѣмо продължаване на безработицата, поради късното закупуване на тютюнитѣ отъ 1933 г. Надѣвамъ се, обаче, че раздвижването, което напоследѣкъ има на пазара, и по-голѣмото раздвижване, което непременно ще дойде следъ окончателното ликвидирание на въпроса за известната компенсационна сдѣлка, която трѣбва да стане съ тютюнитѣ, ще даде по-голѣма работа на тютюневитѣ безработни, които, наистина, сега, толкова, колкото може да се смѣта, че сж върни сведенията, които дава Дирекцията на труда, сж една внушителна цифра. Отъ тѣхъ имаме 9.761 мъже и 14.842 жени — надъ 23.000 тютюноработници, които сега сж лишени отъ ежедневната си работа.

Какви сж срѣдствата за борба съ тази безработица, съ безработицата въ индустрията, съ безработицата въ тютюневия браншъ; какви сж срѣдствата за подобрене положението на градинаритѣ, които, като емигранти, донасяха едни значителни приходи въ нашата страна? Сведенията на г. Мошановъ тукъ не могатъ да бждатъ опровергани. Споредъ нашата Дирекция на статистиката, броятъ на емигрирашитѣ отъ 1927 г. досега периодически, непрекъснато, много постоянно, намалява, за да стигне въ 1933 г. на $\frac{1}{3}$ отъ това, което е билъ презъ 1927 г. Причината за това е известна на всички ви — политиката на стопански национализъмъ, която се води отъ всички държави. Всички искатъ да се самозадоволяватъ, всички иматъ да се борятъ съ страшна безработица и всички правятъ всевъзможни спѣнки на идващитѣ работници отъ чуждитѣ страни. Въ това отношение ние сме принудени, макаръ едно отъ срѣдствата за борба съ безработицата у насъ да е ограничаване числото на чуждестраннитѣ работници, поради принципа на взаимностъ, да търпимъ известно, ма-

каръ и много малко, число чужди работници, както отъ унгарски, така отъ чехословацки произходъ, поради все още значителния брой наши градинари, които намиратъ една сезонна работа въ Унгария, въ Чехия, въ Югославия, за съжаление, все по-малко и по-малко въ Ромѣния.

Сѣщо така смѣтамъ, че е отлетѣло времето, когато бихме могли да наложимъ на коя да е съседна страна нашитѣ зидари, сѣщо други сезонни работници, да отиватъ тамъ да благоустроятъ тѣхнитѣ страни. Остава да се задоволимъ съ това, което тукъ частнитѣ и общественитѣ строежи биха могли да дадатъ.

Какво Дирекцията на труда, която по призвание е длѣжна да се грижи за настаняване на безработнитѣ, отъ една страна, за подпомагане съ парични помощи, отъ друга, при липса на възможностъ да ги настаня, е направила, за да можемъ да преценимъ дали тя е била будна на своя постъ и доколко е изпълнила своя длѣгъ?

По начинитѣ и по срѣдствата за борба съ безработицата може да има много спорове и да се даватъ много различни преценки за резултатитѣ отъ тѣхъ. За да видите въздѣлѣнитѣ противоречия по този въпросъ, азъ си позволявамъ само за една минута да ви изнеса какъ е сложенъ въпросътъ въ една твърде бедствуваща отъ безработицата, но много богата, за да не можемъ да се мѣримъ съ нейнитѣ възможности, страна като Англия. Когато водачътъ на лейбъристската партия Джорджъ Ленсбъри е предлагалъ да се гласува недовѣрие на правителството, защото не е взело мѣрки да се намали безработицата, сѣщиятъ е казалъ: (Чете) „Сега безработнитѣ въ Англия сж повече отъ 3 милиона. Тѣхното положение се постоянно влошава отъ идването на властъ на правителството Макдоналдъ — Балдуинъ. Правителството не прави нищо за подобрене на положението имъ. Министърътъ на сѣкровището Чембърлейнъ каза, че нѣма възможностъ да имъ се помогне. Ние сега имаме голѣмо надпроизводство. Какво прави правителството да го ограничи? То постоянно намалява заплатитѣ, надницитѣ, прави икономии и съ това намалява консомативната сила на народа. Съ тази политика то изплаши хората и всѣки ограничи разноснитѣ си, отдѣля отъ гърлото си, за да спести нѣщо за по-лошитѣ дни, съ които го заплашватъ, че идватъ. Народътъ трѣбва да се освободи отъ този кошмаръ и да почне да прави по-голѣми разходи“. Лойдъ Джорджъ, обаче, известниятъ водачъ на либералната партия, смѣта, че безработицата може да се намали съ следнитѣ срѣдства: (Чете) „Първо, голѣма частъ отъ безработнитѣ да се изпратятъ да работятъ земя. Въ Франция 40% отъ населението се занимава съ земледѣлие, въ Германия 30%, Холандия 23%, въ Белгия 19%, само въ Англия е 7%. На безработнитѣ трѣбва да се даде земя“, и т. н.

Макдоналдъ, министъръ-председателътъ, отговаря: (Чете) „Безработицата въ Англия зависи отъ общото стопанско положение въ свѣта. Докато не се разреши сегашната европейска и свѣтовна стопанска криза, не ще можемъ да се освободимъ отъ безработицата. Затова ние ще отидемъ на свѣтовната стопанска конференция, за да можемъ чрезъ нея да дойдемъ до едно международно стопанско споразумение, а чрезъ това да се освободимъ отъ безработицата“.

Направеното предложение за бلاميране пропаднало, ксето не е важно.

У насъ сѣщо така може да се спори и да се даватъ различни преценки на мѣрkitѣ, които се взематъ за намаляване на безработицата. Безспорно е, г. г. народни представители, че едно отъ срѣдствата за намаляване поне презъ известни сезони на безработицата, е продължаването на започнатитѣ обществени предприятия и създаването на нови такива. Тази работа, обаче, вие всички разбирате, че зависи отъ възможноститѣ на сѣкровището на българската държава. При тия възможности, колкото и ограничени, ние сме се стремѣли, все пакъ, тамъ, където може, тѣ да бждатъ разширявани. Ето, предстояще е презъ настоящия сезонъ, за да може да се ангажира трудътъ на известно число работници, по споразумение, постигнатото между Министерството на благоустройството, Софийската и Самоковската общини, съ срѣдствата, които бѣха опредѣлени за постройка на желѣзницата София — Самоковъ, да се започне разширяването и павирането на шосето София — Самоковъ, което сигурно ще ангажира труда и ще даде препитание на много сега безработни хора.

Все съ огледъ да може да се помогне на безработнитѣ въ единъ градъ съ достатъчно голѣма безработица, като Пловдивъ, градъ на тютюнево производство, едно отъ съображенията на правителството, за да разреши 10-милионния заемъ на Пловдивската градска община за строежъ

на училища, бѣше надеждата, че и тамъ ще се създаде работа на известна частъ отъ безработнитѣ.

Смѣтамъ, че съ започване постройката на голѣмата модерна баня при известнитѣ извори на Момина-баня въ Хи-сари, срѣдствата за което ще се иска да се добиятъ съ единъ заемъ отъ мини „Перникъ“, също така ще можемъ да получимъ едно смекчаване на безработицата въ този районъ.

Има, обаче, области, кждето при най-добра воля и при най-добра грижа за безработнитѣ, абсолютно нищо нашата властъ не би могла да направи. Ние имаме безработни вече и въ минното производство. Днесъ вие ще видите много минни предприятия у насъ, които свършено сж спрѣли своето производство. Вземете производството на медъ — да не ви чета какво е било производството преди 5—6 години, за да видите, че сега е равно почти на нула. Вземете производството на оловнитѣ мини и на други нѣкои мини, за да видите, че поради голѣмата конкуренция на чуждестранното производство, поради нискитѣ цени на тия метали, всички тѣзи мини сж спрѣли своето производство и сж изхвърлили една голѣма частъ отъ ангажирания въ тѣхъ работнически трудъ.

Другъ единъ начинъ за намаляване безработицата на специалната категория, градинаритѣ, ние можемъ да намѣримъ само чрезъ увеличаване на това производство въ нашата страна. И нашата официална статистика за земледѣлието въ България ни показва, че въ последнитѣ нѣколко години количеството на обработваната земя съ грядни се е значително увеличило. Това показва, че всички ония хора, грядinari по професия, които нѣматъ възможностъ да емигриратъ, които ние нѣмаме възможностъ да наложимъ да бждатъ приети отъ другитѣ страни, сж се принудили да упражняватъ своето занятие въ нашата страна. Тогава остава вече да можемъ да организираме единъ по-добъръ и по-сигуренъ пласментъ на произведенията на нашето грядинарство въ чужбина и, вмѣсто да изнасяме трудъ, да изнасяме плодоветѣ на този трудъ, при което сигурно ще имаме по-големъ благоденствие за народа ни, отколкото сме имали досега.

Кѣто едно отъ сигурнитѣ срѣдства за намаление на безработицата въ индустрията, безспорно, се явява и намалението на работното време. Въ това отношение Дирекцията на труда и всички нейни органи сж се стремили най-добросъвестно, въ кръга на възможността, съ която сж разполагали, да заставятъ всички наши индустриалци въ всички индустриални центрове, които нѣмаха навикъ да спазватъ работното време, да го спазватъ, за да можемъ по такъвъ начинъ, съкращавайки работното време за ангажирания работници, да накараме индустриалцитѣ да прибератъ единъ по-големъ брой работници.

К. Пастуховъ (с. д): И да се плащатъ заплатитѣ на работницитѣ, защото на много мѣста избухватъ стачки вследствие на това, че не имъ плащатъ заплатитѣ и ги изпжждатъ, а индустриалцитѣ се ползватъ отъ закона за покровителствуване на индустрията.

Министъръ Д. Гичевъ: Забележката на г. Пастухова, за съжаление, е твърде права.

К. Пастуховъ (с. д): Има множество такива случаи. Това е безбожна, безчовѣчна експлоатация! Държавата да покровителствува индустриалцитѣ, а тѣ да ограбватъ работницитѣ и да ги натирватъ!

Министъръ Д. Гичевъ: Трѣбва да отбележа, че при това тежко положение на нашето работничество, все пакъ конфликтитѣ между работници и работодатели сж били твърде малко на брой. Трѣбва също да подчертая, че всички тѣзи конфликти, благодарение усилията и такта на органитѣ на Дирекцията на труда, винаги сж бивали успѣшно ликвидирвани, както, напр., стачката въ Сливенъ, както, напр., въпроситѣ съ заплащането на надницитѣ въ нѣкои отъ каменовжглениѣ мини.

Наистина, г. г. народни представители, една празднота въ нашето работническо законодателство е това, че възнаграждението за труда на нашия работникъ досега не е осигурено, въ смисълъ, че то не е привилегировано, за да дойде непосредствено следъ привилегията на държавата. Въ това направление работимъ и се надѣвамъ, ако не въ тая, поне въ идущата сесия да можемъ да имаме гласуванъ единъ законъ. Защото, безспорно, ние имаме дълга, освенъ покровителство на индустрията, да дадемъ и едно покровителство, едни по-големъ гаранции на трудящитѣ се, отъ тѣзи, които тѣ сж имали досега. Една отъ причинитѣ, обаче, за да не могатъ нѣкои индустриални, и особено минни, предприятия да изпълняватъ редовно своитѣ за-

дължения спрямо работницитѣ, често пжги се явява и затрудненото положение на държавното съкровище. Когато държавата не може да изплати платѣжнитѣ заповѣди на минитѣ, които сж доставили въглища за нашитѣ желѣзници, много естествена последица се явява и невъзможността на тѣзи притежатели на частни мини да изплатятъ своитѣ задължения къмъ работницитѣ.

Колкото и да смѣтаме, че системата на подпомагане парично на безработнитѣ се осжда и се изоставя другаде, все пакъ ние виждаме, че при най-различнитѣ системи, практикувани въ разнитѣ страни, въ Чехословашко сж дадени 20 милиона златни лири за безработнитѣ и за правене на пжтища, за поправяне на рѣки, за постройки на къщи и пр., а въ Италия въ последнитѣ години сж похарчени надъ 440 милиона лири. Изобщо въ никоя страна ние не виждаме да е изоставена системата на паричното подпомагане на безработнитѣ. Безспорно, полагатъ се голѣми усилия за създаване работа на безработнитѣ, но, при невъзможностъ всички да бждатъ настанени, никжде не сж изоставили и подпомагането чрезъ парични помощи. Въ това отношение и ние, особено презъ зимния сезонъ, когато нѣмахме възможностъ, нито безработнитѣ тютюнороботници, нито безработнитѣ зидари да настанимъ на каквато и да е друга работа, имаме дълга, въ кръга на срѣдствата и на възможноститѣ на държавата, да раздаваме известни помощи. Такива помощи, г. г. народни представители, следъ създаване на закона отъ 1926 г., за пръвъ пжтъ сж били раздадени презъ 1928/1929 бюджетна година въ единъ размѣръ отъ 1.678.000 л.; презъ 1929/1930 г. — 1.368.000 л.; презъ 1930/1931 г. — 3.240.000 л.; презъ 1931/1932 г., когато вече броятъ на безработнитѣ, на редовно осигуренитѣ и правоимащитѣ е порастналъ, сж били раздадени 10.653.000 л.; презъ 1932/1933 г. — 11.469.000 л.; а презъ настоящата година сме раздали: на редовно осигуренитѣ безработни, на правоимащитѣ, отъ срѣдствата на фонда „Обществени осигуровки“ 16.691.999 л., а на неправоеимащитѣ, по закона за еднократното подпомагане на безработнитѣ — 6 милиона лева и отъ фонда „Обществени бедствия“ — други 2 милиона лева, всичко 8 милиона лева, или всичко сж раздадени тая година 24.691.000 л., кръгло 25 милиона лева, срещу 11 милиона лева, раздадени презъ предшестващата година.

Дължа да отхвърля партизанския опитъ на г. Стойчо Мошановъ да изкара за скандаленъ начина на раздаване помощитѣ. Преди всичко помощитѣ сж разпредѣлени по пунктове отъ постоянното присѣствие на Дирекцията на труда въ съставъ: директорътъ, г. Илия Януловъ, единъ представител на работодателитѣ, представител на работницитѣ, представител на Чиновническото кооперативно спестовно-застрахователно дружество и други длжностни лица отъ Дирекцията на труда. Това разпредѣление се е съблюдавало при разпращането и раздаването на помощитѣ, което трѣбва да стане въ едно твърде късо време, защото, поради нѣкои формални причини, въ Министерството на финанситѣ се забави издаването на платѣжнитѣ за тѣзи суми. Много естествено е, че когато имате да боравите въ единъ градъ съ 10 или 15 хиляди безработни и когато имате само едно или две гишета за раздаване на помощи, когато всички се блѣскаатъ, не може да нѣма едни елементи, които да желаятъ да използватъ стѣсненото и дори отчаяно положение на безработнитѣ, за да създадатъ известно настроение всрѣдъ тѣхъ, други — да ги използватъ за известни провокации, а не може да нѣма и известни грѣшки и опущения, резултатъ нѣкжде на неопитностъ и на неумение на служащитѣ и чиновницитѣ, като подчертавамъ, че за разкриване на всѣка недобросъвестностъ, проявена отъ органитѣ на Дирекцията на труда при раздаване помощи на безработнитѣ. Дирекцията на труда и министърътъ, и Министерството на търговията съ най-големъ благодарностъ, съ най-големъ признателностъ биха посрещнали съдействието на всички заинтересовани страни и на всички честни български граждани, които доброволно биха услужили, като конкретно посочатъ случаитѣ и фактитѣ, за да могатъ своевременно да бждатъ поставени на мѣстата имъ престѣпницитѣ и злосторницитѣ, да се пресѣкатъ пжтищата имъ за по-нататъшни злоупотребления съ осжднитѣ срѣдства, които се отпускатъ за българското работничество.

Все за да можеха службитѣ на Дирекцията на труда да бждатъ по-близо до българското работничество, ние съ осжднитѣ срѣдства на бюджета създадохме още миналата година въ голѣмитѣ работнически центрове Пловдивъ, София, Хасково и Варна така нареченитѣ борси на труда. Наемаме вече специални помѣщения, кждето безработнитѣ, регистриранъ, да може да прекарва времето, да чака, за да бжде настаненъ на работа. Къмъ тия борси ще се обръщатъ и всички работодатели, които

иматъ нужда отъ работници, било квалифицирани, било общи. По такъв начинъ ние смятаме, че държавата би могла най-бързо и най-добре да се притече въ услуга на безработните въ нашата страна.

По-нататък, ние смятаме, че е необходимо — и ще запомним за това Дирекцията на железниците — тогава, когато стане нужда за превозване било на сезонни работници отъ единъ край на царството въ другъ, или пъкъ за настаняване на работа безработни отъ единъ районъ въ другъ, това превозване да става по едни намалени тарифи, съ 50 или 25% отъ обикновените такси по българските държавни железници.

Г. г. народни представители! Мърките, които можем да вземем — трѣбва дебело да подчертая — не могат да бъдатъ едностранини, защото и най-героичните усилия, и най-големите сръдства, които ние можем да дадемъ на разположение на Дирекцията на труда, едностранно прилагани, не могат да дадатъ единъ ефикасенъ резултатъ. Тоя проблемъ, тая болестъ, за да бъде лѣкувана и за да бъде премахната, необходими сѫ координирани усилия на цялото наше държавно управление. Тоя въпросъ е въпросъ на нашата финансова политика; той е въпросъ на нашата външна политика — за осигуряване работа на ония, които дъчесъ, емигрирайки, като градинари, намиратъ приложение на своя трудъ въ чужбина и изкарватъ своето препитание. Разрешението на тоя въпросъ твърде много зависи отъ нашата финансова политика. Защото, ако по пълнотата на съкращаването, на намалването на нашите държавни разходи, ние парираме, спряемъ всички държавни инициативи, ако туримъ точка на всички обществени строежи, ние ще увеличаваме по този начинъ безработицата, ще намаляваме броя на консуматорите; съ това пъкъ ще намаляваме косвено броя на данъкоплатците, на тия, които даватъ приходите на нашата държава. Ние сѣкашъ се намираме въ единъ омагьосанъ кръгъ, и мене ми се струва, че разрешаването на стопанските въпроси у насъ, колкото и да е грижа, пряма грижа, ежедневна задача на всѣко едно управление, все пакъ — макаръ и парадоксално да изглежда това — не бива да си правимъ илюзии, че всички тези въпроси биха могли да бъдатъ разрешени безъ остатъкъ тукъ у насъ, независимо отъ стопанското положение на страните вън отъ насъ, на останалия святъ. Да не забравяме, че ние сме единъ сплетени черва, . . .

Н. Падаревъ (д. ст. Ц): Описания трѣбва!

Министъръ Д. Гичевъ: . . . че има голѣми стопански връзки между стопанството на различните страни и да не си правимъ илюзия, когато въ цялъ святъ има криза, когато въ цялъ святъ има безработица, че ние, България, можемъ да станемъ единъ островъ на блажените, където да нѣма криза, където да нѣма безработни и където да нѣма недоволни. Това, обаче, съвсемъ не значи, че ние трѣбва да легнемъ на 14, че ние трѣбва да се утешаваме и да се примиряваме съ злото у насъ, защото то съществувало и другаде. Ние трѣбва да напънемъ всички наши сили и да работимъ въ кръга на всички възможности на българската държава, която, за голѣмо съжаление, е съ много ограничени възможности. Трѣбва да признаемъ, че ние по структура сме си една бедна страна. Вѣрно е, насъ сѫ чии учили, че България едва ли не е земенъ рай; вѣрно е, че нашите поети твърде възторжено възпѣватъ богатствата на нашата страна, обаче хората, които боравятъ съ икономиката на тая страна, сѫ длъжни да видятъ истината такава, каквато си е — че по структура ние сме една твърде бедна страна. Въ скоро време ние ще бъдемъ изправени предъ разрешаване на единъ другъ голѣмъ проблемъ. Той е: у насъ населението непрекъснато расте, макаръ не въ тоя голѣмъ темпъ, въ какъвто е расло преди нѣколко години. Ние виждаме въ България едно намаление вече на раждаемостта, което, обаче, не се е отразило върху естествения прирастъ на населението, защото, благодарение ограничаване на смъртността, населението се е увеличило. И когато нашето население следъ войните насамъ е порастнало близо 40% — имаме вече 6 милиона, а не 4 милиона народъ — за голѣмо съжаление, ние виждаме, че работната площъ въ страната едва ли се е увеличила съ 5 или 6%. Възможности да я увеличаваме нѣмаме, защото, знаете, разорихме меригите до краищата на селата, поставихме въ едно стѣснено положение нашето скотовъдство, изгоренихме горите, зазеленелих извадихме изъ обекта на горското стопанство, и у насъ, особено при сегашния намаленъ париченъ доходъ на българското земледѣлие, при намаления париченъ доходъ отъ земята, ние ще почнемъ все повече и повече да чувствуваме страшенъ гладъ за земя и невъз-

можността на хората, съ малкото земя, която ще иматъ утре, при подѣла между наследниците, да могатъ да изкаратъ своята прехрана. И отъ тамъ, г. г. народни представители, нуждата не да зовемъ всички тия хора отъ селото къмъ градовете чрезъ служби, които държавата не може да увеличава и раздава, или да мислимъ, че нашата индустрия може да даде работа на тия хора; нейното развѣтване сѣщо така е ограничено и ние не бива да си правимъ илюзии, че съ най-големите грижи, съ каквито и да е покровителства, можемъ да създадемъ индустрия за външния пазаръ. Не! Ние имаме дълга, чрезъ едно трансформиране на българското земледѣлие, да можемъ да създадемъ възможностъ върху по-малко земя да се ангажиратъ повече работни ръце и отъ по-малко декари работна площъ да се изхранятъ повече гърла. И азъ смятамъ, че тоя проблемъ, проблемътъ на трансформация на нашето земледѣлско стопанство, за който много системно и упорито се работи въ последните 3—4 години, е сѣщо така тѣсно свързанъ съ въпроса за безработицата. Чрезъ тая трансформация да спремъ прииждането на новъ притокъ, да прѣсѣчемъ пътя на нови legionari отъ селото къмъ града, които, ако не ги задържимъ въ селото и не имъ създадемъ условия за препитание, непременно ще дойдатъ въ градовете и ще увеличатъ армията на гладните безработни въ нашите градове.

Съ тези кажи обяснения за положението на безработните у насъ, за усилията на управлението и за неговите възможности и, по-специално, за грижите на Дирекцията на труда, която е твърде много ограничила броя на чужденците — работници у насъ, като е държала смѣтка, подчертавамъ, за принципа на взаимността, която най-строго следи за спазване на работния день, която гледа все по-малко и по-малко да допусна ношния трудъ въ индустриалните заведения, ние смятаме, че сме изпълнили своя дългъ, не за да премахнемъ безработицата у насъ, което не е по силите на Дирекцията на труда, но да смекчимъ и да направимъ по-малко тежъкъ и по-малко нещастенъ живота на безработните, които, по силата на стечението на много стопански обстоятелства, сѫ станали безработни.

Надѣвамъ се, че отъ тези обяснения нѣма да бъде недоволенъ и г. запитвачътъ. (Ръководствения отъ мнозинството)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стойчо Мошановъ да отговори, доволенъ ли е отъ обясненията на г. министъра.

С. Мошановъ (д. ст.): Г. г. народни представители! Не е важно дали азъ ще бъда доволенъ отъ отговора на г. министъра. Важно е, дали безработните, които ще прочетатъ обясненията на г. министъра на търговията, промишлеността и труда ще бъдатъ обнадеждени съ огледъ, че се мисли чрезъ известни мѣроприятия не да се създава благоденствие между безработните — никой това не го търси — но дали ще може да имъ се осигури коравиятъ залькъ хлѣбъ. И ако ние съ г. министъра сме абсолютно съгласни въ констатациите на причините за безработицата, азъ съ съжаление не чуехъ абсолютно никакво конкретно мѣроприятие за борба срещу безработицата, отъ което ще може да се види, че се мисли отъ днешното управление по въпроса за смекчаване остротата на безработицата, а не за нейното премахване.

Ще дамъ само два примѣра и съ това ще свърша. По въпроса за паричните подпомагания на безработните всички сме съгласни, най-вече ние, сповористите, трѣбва да бъдемъ съгласни, които прокахме закона за задължителното осигуряване за безработицата и създадохме тия резервни капитали, отъ които ние днесъ като управление раздаваме на безработните. Но, г. г. народни представители, това парично подпомагане, което е въ размѣръ сръдно 300 л. на годината, можете да си представите всички ние какво значи за съществуването на единъ работникъ.

По въпроса за строителството — това, което ние признахте, че навѣкъде се счита като едно отъ най-здравите сръдства за борба срещу безработицата — ние ни цитирахте, че сте вземали грижата да строите шосето Самоковъ—София и сте дали 10.000.000 л. въ Пловдивъ, а азъ, г. министре, виждамъ въ законопроекта, току-що внесенъ, за свръхсмѣтния кредитъ къмъ бюджета за 1933/1934 г., че ние изземате отъ сръдствата за строителство 165.887.000 л. точно. Ето това е упрѣкътъ, който азъ правя: че не само не се допринася за засилване сръдствата отъ държавата за настрѣжение на строежа, та чрезъ него и за облекчение на безработицата, а, напротивъ, готови сръдства, предназначени отъ законите въ тази

страна за строеж, вие ги вадите, за да плащате чиновнически заплати и пенсии. Разбира се и заплатите, и пенсията трябва да се плащат, но недейте да вървите по пътя на по-малкото съпротивление и просто готови пари за строеж да ги хвърляте в общия човалъ на държавната хазна.

При това положение, когато по констатациите сме съгласни, но по мърките, с които ще трябва безработицата да се ограничи, не сме съгласни; като вземаме акт, че Дирекцията на труда, в своята чисто контролна дейност и в дейността си на общественото подпомагане се стреми да си изплати дълга, трябва и след отговора на г. министъра да констатираме, че за да се църи безработицата, от правителството се правят крачки назад, но нито една крачка напред.

Председателът: Г. министърът на финансите е готов да отговори на питането на народния представител г. Кръстю Пастухов, направено по-завчера. Ако обичате, г. Пастухов, можете да развиете Вашето питане.

К. Пастухов (с. д.): Мога да го развия.

Председателът: Имате думата.

К. Пастухов (с. д.): Преди няколко дена, г. г. народни представители, отправих питане към г. министъра на финансите, съдържащо следните три точки: първо, защо сгипва преговорите с портърите; второ, защо правителството е предпочело пътя на облекчения и на временните съглашения и, трето, защо не е туряло като основа на водените преговори ревизията на самата спогодба от 1926 г.?

Може би впечатлението от вчерашните съобщения — след като имаме вече съобщението за спогодбата в Лондон — че преговорите в Париж сж скжсани, ме накара да запитам правителството за хода на тия преговори, а не някакви субективни или партийни подбуждения. Аз мога да заявя, че, изхождайки само от интереса на нашата страна, тъй, както ги разбирам, съм от правилъ това питане, за да получа обясненията на правителството и да кажа моето мнение в няколко думи.

Съмнението въ менъ е, че може би парижките портъри сж останали малко недоволни от политическата обиколка на г. министър-председателя и, според менъ, от неговите несполучливи изрази за „райската градина“ въ Берлинъ. Може би пък портърите въ Париж, както обикновено става това, накрая да сж възбудили някои въпроси, особено шумния въпрос за Деклозера и исконетъ, заведени тук от държавата, срещу някои банки, които стоят въ връзка съ парижките банки. Може би други причини да сж повлияли банкерите да бъдат тъй неотстъпчиви и да бъдат сръпни преговорите, а не само въпросът, дали двегодишенъ или едногодишенъ да бъде срокът на спогодбата.

Г. г. народни представители! Преди всичко азъ употребихъ израза „сръпни“, а не прекжснати, при всичко, че не се боя от прекжсването на едни преговори съ упорити кредитори — стига това да е въ интереса на страната — следъ като бъдат изчерпани всички възможности за миролюбиво съгласие между двете страни; толкова повече, че ние по силата на спогодбата от 1926 г. имаме една юридическа база и правителството не би извършило единъ едностранчивъ акт или произволно някакво действие, ржководено от егостичните интереси на своята държава, ако прекжсне преговорите, понеже не може да се споразумее съ портърите. Вамъ ви е известно, че не една държава, а редица държави по своя инициатива прекжсват подобни преговори и съобщават, че не могат да плащат на старите условия. Такъвъ беше случаятъ, напр., съ Ромъния презъ миналата година, която макаръ и да бж сключила спогодби и заеми презъ 1929 и 1930 г., най-накрая нейниятъ финансовъ министъръ обяви телеграфически, че не могат да плащат повече отъ 20% и, следователно, ако иска противната страна, да заповъда на едно споразумение. Ето защо за менъ, който предпочитамъ миролюбивото и полюбовно споразумение при сключване на международните договори, не е странна работа, ако правителството, въ защита на българските интереси, намъри, че следъ като е изчерпало всички сръдства, най-после по вина на самите кредитори и благодарение на тяхното упорство, чувствувайки се като банкери по-силни, обяви, че е въ невъзможност да ги удовлетвори и само си избере една база или определи единъ процентъ, който то ще плаща на другата страна.

Г. г. народни представители! Азъ съмъ недоволенъ, дето правителството е предпочело пътя на облекченията,

който е досегашниятъ път, а не е избрало базата за ревизия на спогодбата отъ 1926 г., съгласно чл. 8 отъ нея. Не искамъ съ това да кажа, че пътятъ на облекчения не носи наистина реални намаления за българския бюджетъ, но искамъ да ви обърна внимание, че ние имаме една друга база — ревизия на спогодбата. Между двата пътя, споредъ менъ, има една съществена разлика. Г. министър-председателятъ заявява въ своите изявления въ печата — доколкото съмъ ги схваналъ — че българското правителство отъ самото начало е избрало за база досегашния път на облекчения; състоящи се въ 25% трансфери и други 7½% за блокираните досега суми срещу плащанията ни по довоенните и следвоените заеми. Тази основа, споредъ мене не е сигурна и не е тръбвало да бъде избрана отъ българското правителство по много съображения, най-първо, ако нѣмаше базата за ревизия на спогодбите. Известно е на правителството, че, напр., Франция, където лежатъ около 70% отъ нашите дължени задължения, изплаща не въ златни франкове, а въ книжни франкове, т. е. 5½ лева срещу единъ франкъ. И, следователно, ако нашето правителство би застанало на тази основа, на която е застанало французкото правителство спрямо всички свои плащания, то скалата на плащанията срещу заемите ни не би могла да надмине 20% — все таки едно съществено и по-големо облекчение отъ това, което ние получихме съ спогодбата преди 6 месеца, както и въ съглашението, което сега е сключено отъ нашето правителство, както съ портърите въ Лондонъ, тъй също и съ тѣзи въ Парижъ.

Ето защо, г. г. народни представители, този доводъ, който се лансира и въ печата, че въ сщностъ ние плащаме срещу цялата сума на дълга 14% плюсъ 4% други или равнo на 10% може да послужи като доводъ, но той не отговаря на действителното положение. Никога нѣма да дойде този моментъ, когато България да е длъжна да плати пъленъ златенъ франкъ. Азъ посочихъ примѣръ, за да ви подчертая, че дори въ времена преди кризата даже Франция плаща въ книженъ франкъ; следователно и България, която нѣма златенъ еталонъ, не е длъжна да плаща на Франция на друга основа, освенъ на тази, която самата тя е избрала за себе си спрямо всички други държави.

Министър-председател Н. Мушановъ: То е по-много.

К. Пастухов (с. д.): Но азъ не го поддържамъ, г. министър-председателю. Азъ стоя на свършено друга база, а не на Вашата. Азъ не приемамъ, щото ние да се движимъ въ пътя на облекченията, на намаляване на процентите, стойки на сщщата спогодба, на сщщия режимъ, който е господствувалъ досега. Азъ държа на това, че ние тръбва да преминемъ къмъ ревизия на спогодбата отъ 1926 г. Има ли една разлика между тѣзи два пътя? Чини ми се, че никой не може да оспори съществуването на тази разлика. Преди всичко, въ всички временни съглашения, които сж сключвани съ портърите, както и въ последното съглашение, сключено съ тѣхъ, стои задължението имъ: отъ м. априлъ т. г. да почнатъ преговори за ревизия на спогодбата. Това показва, че се прави една разлика между облекченията по съществуващия режимъ и ревизията на спогодбата. Ако бѣше избранъ пътятъ на ревизията на спогодбата, тогава на свършено друга база можеха да бъдатъ водени преговорите и то предимно съ огледъ на влошеното икономическо и финансово положение на нашата страна.

Поради това, азъ съмъ недоволенъ отъ водениятъ по този начинъ преговори, както и отъ получените резултати по тѣхъ. Не искамъ да умаловажавамъ постигнатото и да кажа, че е едно и сщщо да плащашъ 700 милиона лева или 230—250 милиона лева съгласно постигнатото съглашение. Азъ правя тази разлика въ облекченията отъ вчерашния и днешния день, но държа, че всѣки день има своята грижа. Следователно, ако би се избрала тази база, която ви препоръчвамъ и която е усвоена отъ спогодбата въ 1926 г. т. е., ако би се пристъпило къмъ осществяването ѝ въ тѣзи нейни точки, които ни даватъ право да я ревизираме, резултатите щѣха и трѣбваше да бъдатъ по-добри. Споредъ мене, при днешното положение, икономическо и финансово на нашата страна, макаръ облекчението, което е постигнато, да е отъ значение, то би тръбвало да бъде въ по-големи размѣри. Най-първо, азъ не разбирамъ това, което и по-рано се говорѣше, че се трансферира въ размѣръ 25%, а 10% ще се плати срещу блокираните суми. Защо сега пакъ тия 10% фигуриратъ, защо не остана онова, което се подхвърляше и отъ министерската маса тукъ, а именно, че ние ще плащаме 25%, а 75% се опрощава Чини ми се, че колкото и да се сърди

правителството, че се омаловажавала от някои страни постигнатата спогодба, ние сме във правото си. Даже и мѣрдавини вестници, като „Таймс“, наскоро следъ сключаване съглашението въ Лондонъ, отбелязаха, че съ новата спогодба се вънася едно подобрене за кредиторитѣ въ по-голѣми размѣри, отколкото досега и това обстоятелство се дължало на подобреното положение на България. Една констатация, която не е истинска за насъ, защото всички ние знаемъ, че положението на нашата страна не е подобро, макаръ да може да се говори, че нейнитѣ финансии външно сѣ малко заздравили. Икономическото и положение продължава да се влошава, процесътъ на кризата продължава да се задълбочава. Следователно, ние трѣбва да получимъ при една спогодба, дори на базата на облекчителния режимъ, по-голѣми намаления, отколкото сме имали преди 6 месеца или преди една година. Тѣй че, тѣзи сравнения въ случая, колкото и да иматъ значение, не сѣ изчерпателни и задоволителни за насъ.

Г. г. народни представители! Може да се вижда, че ние като опозиция правимъ чрезмѣрни искания, за да облекчимъ, за смѣтка на кредиторитѣ, нашето положение. Не правя подобни искания. Азъ ще приведа два примѣра, за да свърша. Преди всичко вамъ е известно, че Франция следъ като бѣ сключила съ Америка спогодбата Беранже-Мелонъ, най-после, откажа да прави плащания по нея. Преди около 2 години кабинетътъ Ерио бѣ съборенъ и се опредѣли „символично плащане“ 1/10 срещу дълга. И Англия постѣпи така. И досега тѣ продължаватъ подобни „символични плащания“ въ размѣръ на 1/10. Де е 1/10, де сѣ 33%, колкото ние сме уговорили да плащаме?

Споредъ това, което азъ знамъ, ние се числимъ въ онѣзи държави, които по отношение намаленията, направени или пъкъ наложени отъ самитѣ държави, временно или постоянно, плащаме доста голѣмъ процентъ. Защо? За да се предпазимъ отъ обвинението, което споредъ менъ нѣма никакъвъ смисълъ, че не сме честни платци? Азъ мисля, че всѣки единъ, който се интересува отъ нашето положение и който е проследилъ политиката на правителството, е констатиралъ, че тя е била винаги по линията на най-малкото съпротивление. Ние сме изчерпали всички срѣдства и предъ видъ застрашаващото ни потекло положение днесъ, отколкото вчера, азъ се надѣвахъ, г. министъръ Стефановъ, както и г. министъръ-председателъ, да ни донесатъ едно съглашение по-задоволително, отколкото това, което ни се съобща. И затова съ чиста съвѣсть заявявамъ, че съмъ недоволенъ отъ постигнатото въ Парижъ по спогодбата, която ни интересува.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Азъ съмъ доволенъ, че уважаемиятъ г. Пастуховъ направи питане, за да се дадатъ по-рано освѣтления по единъ въпросъ отъ такава деликатно естество, по които, за съжаление, въ нашата преса се изнесоха доста погрѣшни и прибързани бележки и критики. Азъ ще ги отмина и ще ги оставя за смѣтка на ония, които ги изнесатъ и които искатъ съ тѣхъ да правятъ партизанство.

Г. г. народни представители! Азъ считамъ, че нееднократно съмъ далъ доказателства, че по тѣзи въпроси ще трѣбва да бѣдемъ внимателни и много тактични, защото тѣзи въпроси не сѣ само въ нашитѣ рѣце, тѣ сѣ въпроси отъ по-друго естество, по които се мѣчимъ да вървимъ на двустранни спогодби, защото има интереси и на другата страна. Следователно, преди да се дойде до окончателно разрешение на въпроситѣ и до изнасянето имъ въ Камарата, всѣка една критика или неправилна бележка не е отъ полза за интереситѣ на страната, а е само отъ вреда, и не ще засегне нито правителството, нито министра на финанситѣ.

Г. г. народни представители! Както ви е известно, на 14 априлъ изтичаше срокътъ на спогодбата съ портѣоритѣ по предвоеннитѣ и следвоеннитѣ заеми. Ние искахме преговоритѣ да започнатъ следъ майската сесия на Финансовия комитетъ, както обикновено се правѣше, за да бѣдатъ налице проучванията и препорѣжитѣ на Финансовия комитетъ, които сѣ отъ голѣмо значение за двѣтѣ страни — за уясняване на положението. Обаче комитетитѣ на портѣоритѣ поискаха преговоритѣ да почнатъ преди изтичането на тѣзи срокове и ние не можехме друго да направимъ, освенъ да се съгласимъ, защото разбирате добре неприятноститѣ, които биха се създали, ако се остави единъ промеждутѣкъ безъ спогодба. Следователно, трѣбваше да се отзовемъ на тѣхната покана преди изтичането на този срокъ.

Правителството обсъди въпроса, съ какви искания трѣбва да се явимъ. И на питането на г. Пастуховъ азъ отговарямъ, че при всѣко отиване на преговори правителството въ своитѣ решения не се е отклонявало отъ принципа на ревизията на спогодбата отъ 1926 г. по предвоеннитѣ заеми възъ основа клаузата на чл. 8 отъ сѣщата спогодба, което е сѣщината на питането на г. Пастуховъ. Спогодбитѣ, които досега сключвахме, не бѣха едно облекчение, на окончателно намаление, само че за къси периоди, а не за продължително време, така, както може би на всинца ни се иска, защото дотогава, докогато противната страна не разбере напълно действителното положение на нашата страна и нейнитѣ възможности, да се третира за ревизия на спогодбата по предвоеннитѣ заеми за много дълъгъ периодъ време не е тѣй лека задача. Но, г. г. народни представители, когато ние очистихме окончателно нетрансфериранитѣ левове по тритѣ спогодби съ 10%, това не е временно облекчение, това е окончателно намаление размѣра на плащането за уговорения периодъ. Това, което постигнахме съ досегашнитѣ спогодби на три лѣти, бѣ достатъчно. Тоя пътъ водихме преговори и употребихме усилия да постигнемъ спогодби за единъ по-дълъгъ периодъ време. Искахме 5 години, но постигнахме само две. Нима не се разбира, че ако бихме могли да убедимъ единитѣ и другитѣ портѣори и да постигнемъ една окончателна ревизия за цѣлия периодъ на следвоеннитѣ заеми и за останалитѣ години на предвоеннитѣ заеми не би било най-добре? Това не е лека задача и не може да се смѣта, че е постижима въ едно време отъ две и половина години насамъ, откогато ние започнахме и успѣхме постепенно да облекчаваме на 50%, на 40% и на 25% и очистяваме съ 32½% окончателно размѣра на плащанията за миналитѣ две години. На сѣщата база сключихме спогодбата въ Лондонъ и спогодбата, която чакаме отъ Парижъ. Това е ревизия, а не облекчение на трансфера. Нетрансфериранитѣ левове окончателно се очистятъ, като не се плащатъ съ злато и т. н. — да не засѣгамъ всички ония несѣстоятелни и прибързани бележки, които четохъ досега по вестницитѣ.

Г. г. народни представители! Най-напредъ въ Парижъ ние предложихме една по-ниска база отъ последната ни спогодба. Следъ дълги преговори ние не можахме да убедимъ комитетитѣ на портѣоритѣ, които сѣ само единъ посрѣдници, че нашето положение все повече се влошава и да приематъ нашето предложение, и затова преговоритѣ бѣха преустановени. Трѣбва да се има предъ видъ това, което пише въ „Таймс“, че комитетитѣ препорѣчватъ на портѣоритѣ да приематъ условията, които ние сме предложили, защото комитетитѣ не сѣ страна, тѣ интервениратъ между портѣоритѣ и длѣжника. Тая роля иматъ тѣ. Следователно, тѣ не могатъ по другъ начинъ да се обърнатъ къмъ носителитѣ на титритѣ, освенъ по този начинъ, както е въ комюникето, което сте прочели въ „Таймсъ“ следъ нашата спогодба, и както винаги въ тѣхнитѣ комюникета сѣ правили досега.

Г. г. народни представители! Въ какво се състои нашата спогодба, която постигнахме въ Лондонъ? Възприе се базата на последната спогодба: 25% да трансферираме и съ 7½% да очистяваме напълно нетрансфериранитѣ 75% левове, или всичко да трансферираме 32½%. Досега спогодбитѣ бѣха само за размѣра на трансфера, много по-късно постигнахме окончателно спогодба, за да очистимъ нетрансфериранитѣ левове за последнитѣ две години, които бѣха облѣчени въ бонове съ лихва отначало 6% а после 2%. По сегашната спогодба нѣма никаква лихва за нетрансфериранитѣ левове. Преди да имаме сегашната спогодба, бѣхме длѣжни да впишемъ пълния размѣръ на плащанията въ бюджета, което и сторихме, а сега за нетрансфериранитѣ левове се издава въ началото на бюджетната година единъ бонъ безлихвенъ, който въ края на бюджетната година се унищожава. Досегашната процедура на ежемесечнитѣ бонове, деблокирането на левоветѣ, всевъзможнитѣ спорове, които възникнаха по всѣки единъ случай и т. н., сега преставатъ да сѣществуватъ. Следователно, отъ която страна и да вземете новата спогодба, която подписахме въ Лондонъ, е по-добра. Не само че нѣма да плащаме повече, отколкото плащаме по-последното съглашение, но нѣма вече и лихва на нетрансфериранитѣ левове, премахва се и процедурата за ежемесечното внасяне на левоветѣ и деблокирането имъ отпосле. Следователно, трѣбва да бѣде ясно, че остатѣкътъ отъ 67.5% за презъ този периодъ окончателно се очистятъ, или годишно ни се опрощаватъ къмъ 500 милиона лева.

Защо срещнахме спѣнки въ Парижъ? Срещнахме спѣнки, защото се касае за предвоеннитѣ заеми, за които има спогодбата отъ 1926 г., чл. 8 отъ която спогодба говори за ревизията — точно въпроса, който е централната ми-

съл въ питането на г. Пастуховъ. Защо вървите, казва той, само къмъ временни облекчения, а не къмъ ревизия? Това бѣше сжщната на питането на г. Пастуховъ. Ние вървимъ само къмъ ревизия. Както досегашнитѣ спогодби, така и това, което сега се мжчимъ да постигнемъ въ Парижъ, не е нищо друго, освенъ онова, което г. Пастуховъ поддръжа, и онова, което четохъ въ статията, която Вие писахте. Само че нека ни бжде позволено дотогава, докогато не се явимъ предъ Народното събрание съ една окончателна спогодба, ние да мълчимъ, защото не можемъ да излагаме нито себе си, нито пъкъ другата страна, която трѣбва да уважаваме. Еднакво право иматъ и дветѣ страни да защищаватъ своитѣ интереси.

К. Пастуховъ (с. д): Спогодбата не е сключена, затуй азъ приказвамъ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Необходимо е да прочетете лондонската спогодба, която се сключи по-рано и която се включва точно въ изявлението, които дадохъ. Всѣки единъ трѣбваше да вникне въ всѣка една дума, казана въ тия ми изявления, за да разбере въпроса. Тогава щѣха да бждатъ излишни всички писания въ вестникитѣ, за да се внася смутъ и да се обвинява този или онзи въ не знамъ какви нѣща.

Г. г. народни представители! Азъ считамъ за необходимо най-напредъ да прочета моитѣ изявления, които дадохъ, следъ като се върнахъ, защото се изнасятъ отъ отговорния предъ българския народъ министъръ, който е длъженъ да ги повтори и тукъ, въ Народното събрание. Само отъ съдържанието на тия ми изявления трѣбва да се търси има ли известно отклонение нѣкъде или нѣма, изложена ли е въ тѣхъ пълната истина или не, и защитени ли сж интереситѣ на страната.

Ето защо азъ трѣбва да прочета най-напредъ тия изявления: (Чете)

„Нашата делегация тоя пътъ имаше за целъ да постигне една по-дълговременна спогодба по службата на външнитѣ държавни заеми съ комитетитѣ на портъоритѣ. Тая спогодба ние разбирахме само при следнитѣ три условия:

1. Да не се увеличава сегашниятъ размѣръ на трансфера 25% на сегашната база по предвоеннитѣ и следвоенни заеми за цѣлия периодъ на спогодбата — най-малко за две години.

2. Да се очистватъ едновременно съ трансфера на купона и нетрансфериранитѣ лева съ плащане не повече отъ 10% върху тѣхъ, както досега.

3. Да се изостави досегашната усложнена процедура за вписането и деблокирането на тия левове, които занаядъ се очистватъ наведнѣжъ за цѣлата бюджетна година.

Тия условия бѣха изложени въ нашия докладъ предъ Финансовия комитетъ презъ януарската му сесия т. г., който по начало ги възприе и препоръча на комитетитѣ на портъоритѣ.

На тая база се водиха преговоритѣ въ Парижъ и Лондонъ, като се изнесе крайно тежкото финансово и стопанско положение на страната ни, особено девизниятъ проблемъ, вследствие намаленитѣ цени на земеделскитѣ произведения и на все повече усложняващитѣ се затруднения на вноса и износа.

Изясни се сжщо, че нашата платежна способностъ далечъ не отговаря и на тая база за плащане, но поради многото съображения на интереситѣ и за дветѣ страни трѣбваше да се направятъ усилия да се продължава съ легални двустранни съглашения.

Въ Парижъ останаха съвършено малки различия, които ще се уредятъ следъ спогодбата въ Лондонъ. До моето трѣгване комитетитѣ на портъоритѣ не можа да се събере и вземе решението си, за което г. Стояновъ остана да го дочака.

Въ Лондонъ се постигна съглашение напълно върху нашата база, което бѣ подписано и публикувано резюме отъ него въ в. „Таймсъ“ отъ 20 т. м., въ което сж казани добри думи за България.

Съ тая спогодба се дава едно окончателно намаление по службата на предвоеннитѣ и следвоенни външни заеми съ 32.5% трансферъ за дветѣ бюджетни 1934/1935 и 1935/1936 години.

Тия 32.5% включватъ трансферъ, по лихвитѣ — 7.5%, очистването на нетрансфериранитѣ лева — 75% наведнѣжъ.

Нашитѣ усилия бѣха оценени и ние сме довольни отъ постигнатитѣ резултати.

Това сж моитѣ изявления. Г. г. народни представители! Азъ нѣма отъ тѣхъ да правя заключение. Вие си правете заключението, хвалба ли има въ тѣхъ или нѣкакви бе-

лежки за странитѣ, съ които ние сме третирали. Азъ не мога повече да кажа за страната, съ която до момента на моето завръщане, ние не бѣхме окончателно сключили спогодба. Трѣбваше да дочакаме нейния отговоръ затуй, защото портъоритѣ на предвоеннитѣ заеми сж отъ нѣколко страни и трѣбваше наново да се събиратъ. Имаше ли полза да се отговаря на всички качаки въ вестникитѣ въ времето, докато чакаме отъ Парижъ окончателния отговоръ? Азъ мисля, че всичкитѣ г. г. народни представители ще се съгласятъ, че елементарниятъ дългъ налагаше на финансовия министъръ и на правителството до този моментъ нищо повече отъ това, което се каза, да не говорятъ. Елементарниятъ дългъ на уважение и тактъ това го налагаше.

Лондонската спогодба — нѣма да я чета, защото тя ще се чете следъ нѣколко дни въ Събраниято за утвърждение — съдържа именно тия условия, които сж казани въ моитѣ изявления. Последното решение отъ Парижъ се различава отъ спогодбата въ Лондонъ по това, че портъоритѣ по предвоеннитѣ заеми приематъ, че положението на България се подобрява. Ако се приеме две години, тѣ искатъ да минемъ по стѣпалото на 63% отъ палието, тъй като още миналата година, 1933 г., бѣше настѣпилъ моментътъ на тѣхъ процентъ 63%.

Г. г. народни представители! Азъ считамъ за излишно даже да чета други подробности по отговора на Парижъ, който предлага нѣколко комбинации. Истината е една, че напълно не възприематъ нашата база и полагатъ усилия да коригиратъ онова съглашение, което ние постигнахме миналата година, тъймо отговарящо на онова, което иска г. Пастуховъ — ревизия. Тамъ се счупи стѣлбата, г. Пастуховъ. Въ единъ моментъ, когато споредъ спогодбата отъ 1926 г. трѣбваше да плащаме 63%, ние сключихме спогодба да плащаме 56%, възъ основа на чл. 8. Това бѣше ревизия, само че ревизия за 6 месеца, аднесъ я искамъ за две години, а Вие я искате напълно, до крайнитѣ срокове на заемитѣ. Ние стоимъ на нашето стаяовище такова, каквото Вие поддръжате, г. Пастуховъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Следъ две години ще трѣбва да плащаме 70%, споредъ палието.

Министъръ С. Стефановъ: Да, отъ 1937 г. настѣпва 70%. Но да оставимъ това настрана.

Ето различието съ Парижъ въ две думи. Считамъ за излишно да давамъ повече обяснения по този въпросъ. Какво престижно и излагащо има за правителството и за финансовия министъръ, когато ние не сме приели исканията на портъоритѣ, макаръ че цѣлата разлика аритметически дава само 8 и половина милиона лева? Но въпросътъ е за принципа, който сме поддръжали отъ начало въ всички досегашни спогодби и който отстояваме и сега — ревизията. Разбира се, това не може да става и нѣма нужда да става съ голѣми аларми, а може да става само на база на реални доказателства и съ постигнати съглашения чрезъ легални срѣдства между дветѣ страни. За потвърждение на това мое заключение по предвоеннитѣ заеми ще ви прочета постановлението на Министерския съветъ, телеграмата, която вчера дадохме като отговоръ на тѣхното „последно решение“, което ние не можемъ да приемемъ и съ което тѣ искатъ българската делегация следъ преговоритѣ въ Женева да се върне наново да води нови преговори съ тѣхъ. Ето съдържанието на министерското постановление: (Чете) „Министерскиятъ съветъ, следъ като разгледа предложението на комитетитѣ на портъоритѣ на предвоеннитѣ заеми, изложени въ писмото имъ отъ 26 априлъ т. г., не приема тия предложения, понеже стопанското и финансовото положение на страната ѣ влошено. Поради това и предъ видъ обстоятелството, че Народното събрание, завършвайки презъ м. май своитѣ заседания, трѣбва да впише забележитѣ за кредититѣ по службитѣ на заемитѣ въ тазгодишния бюджетъ, изпращането на делегати за продължаване преговоритѣ става излишно“.

Ето, г. г. народни представители, онова, което трѣбваше да направимъ сега вече. А досега, докогато ние трѣбваше да чакаме да получимъ тѣхния последенъ отговоръ, ние трѣбваше само да мълчимъ. Повече отъ туй ние не можехме да кажемъ.

Азъ смѣтамъ, че тия обяснения по питането на г. Пастухова сж достатъчни, защото днесъ наистина не сме въ прегсюр, въпросътъ е откритъ и никой не може да знае каквъ отговоръ ще получимъ на това наше решение. Азъ смѣтамъ, че сме си изпълнили дълга така, както интереситѣ на страната повеляватъ, и че сме отстоявали заетата позиция по най-тактиченъ и целесообразенъ начинъ, безъ да предизвикваме, безъ да дразнимъ,

безъ да вдигаме шумъ, безъ да сме имали желание да си правимъ реклами. Извършили сме само това, което налагатъ интереситъ на държавата. При преговоритъ съ портъторитъ сме гледали да изчерпимъ всички легални възможности и да бъдемъ коректни и разбрани.

Азъ мисля, че отъ тия обяснения запитвачтъ г. Пастуховъ ще остане доволенъ. Докато внесемъ поправкитъ въ кредититъ, предвидени въ бюджета, ще видимъ дали ще намалимъ плащанията само по лондонската спогодба за следвоеннитъ заеми или ще можемъ да постигнемъ спогодба и съ портъторитъ на предвоеннитъ заеми. Ние сме твърдо решени да не отстъпимъ отъ нашитъ условия, които сме представили и които сж еднакви съ тия, които бѣха приети въ Лондонъ. (Ржкоплѣскания)

Председателтъ: Има думата г. министъръ-председателтъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Питането на г. Пастухова е навременно. Следъ такива преговори по такъвъ важенъ въпросъ, който се отнася до грамадни суми, не може да не бѣде направено питане отъ страна на народенъ представителъ. Затова питането на г. Пастухова иде навреме.

Както винаги, така и сега, ще кажа, че питанията въ нашата Камара сж изродени.

А. Буровъ (д. ср): Това е вѣрно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не е лошо да се подаватъ такива питання, за да се изяснява положението отъ правителството и народнитъ представители да си правятъ заключението, но не и да се разисква, както направи г. Пастуховъ. Въ говора му имаше неволни грѣшки. Смѣткитъ сж комбинирани и трѣбва да се разбератъ.

К. Пастуховъ (с. д): Поразбрали сме ги.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не че сж сложни, но трѣбва човѣкъ да живѣе съ въпроситъ, за да ги разбере. Въ какво се състои първата грѣшка на г. Пастухова?

К. Пастуховъ (с. д): Давамъ Ви случай да се изкажете.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ние, г. Пастуховъ, сме почнали съ много по-голямъ искания, отколкото резултатитъ, които сме достигнали.

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Естествено, така трѣбва да бѣде.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ако разгледате формата, въ която сме водили преговоритъ — тукуъ има народни представители, които сж водили преговори — ще видите, че тая форма е била следната: Следъ като водимъ преговори и се установи окончателно на какво ще се споразумѣемъ, тогава портъторитъ казватъ: „Направете това като ваше предложение, че вие го искате, и ние сме го приели“. Тия резултати сж постигнати, следъ като сме представили много голѣми искания, които сж разисквани устно, а се отбелязва като наше предложение само онова, което е постигнато.

Споредъ лондонската спогодба ще трансферираме 32½%. Азъ виждамъ какви заблуждения има въ нашата преса по тая спогодба. Знае се, че имаме спогодба да плащаме 25%. Но не се е разбрало, че за да се освободятъ блокиранитъ суми, които се опростиха въ размѣръ на 600 милиона лева, ние приехме да плащаме 10% върху блокиранитъ суми, което съставлява 7.5% отъ цѣлия дългъ. 7½ плюсъ 25%, прави 32½%.

К. Пастуховъ (с. д): Скриптовѣтъ се уредиха.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Така стана уреждането на скриптовѣтъ за минало време.

К. Пастуховъ (с. д): Знаемъ го.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ние искаме да се разреши въпросътъ за блокиранитъ суми за въ бѣдеще. Въмѣсто да остане висящъ въпросътъ за тия блокирани суми, които ще стоятъ въ неизвестностъ, за да идваме следъ една-две години да ги уреждаме за минало време, ние искаме тоя въпросъ да бѣде разрешенъ днесъ за две години напредъ. Г. министърътъ на финанситъ каза, че най-големитъ спорове бѣха по срока на спогодбата, за-

щото въ Лондонъ и Парижъ поддържаха, че 2-годишниятъ срокъ е голѣмъ, че може положението ни да се подобри и затуй тѣ искаха за една година да сключимъ спогодба.

Известно ви е що стана въ Лондонъ — г. министърътъ на финанситъ обясни. Остана да се постигне спогодбата съ портъторитъ въ Парижъ. Питането на г. Пастухова е поинтересно съ огледъ парижката спогодба.

Г. Пастуховъ казва: не съмъ доволенъ отъ придобивкитъ, защото трѣбваше да останете на базата да искате ревизия на спогодбата, защото за тая ревизия имаме юридическа база въ спогодбата отъ 1926 г. — чл. 8.

Право е, че отъ гледище правно ние сме по-силни спрямо портъторитъ по следвоеннитъ заеми, отколкото спрямо портъторитъ по следвоеннитъ, защото съ първитъ имаме конвенция, която урежда правнитъ отношения помежду ни. Но забележете, че въ § 8 се говори, че ние имаме право да искаме ревизия въ случай на влошаване нашето стопанско и финансово положение, а тѣ иматъ право да искатъ увеличение при подобрене нашето положение.

К. Пастуховъ (с. д): Нѣма да дойде това време.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Затуй колчемъ сме повдигали въпроса да постигнемъ окончателна спогодба завинаги, възражава ни се: какъ можете при днешнитъ моменти да намѣрите начинъ за сключване окончателна спогодба, когато имаме правото при подобрене положението ви да искаме увеличение? Затуй нашата целъ бѣше собствено да искаме уреждане на тия плащания за по-голямъ срокъ.

Съставлява ли туй ревизия или не? Тамъ е всичкиятъ въпросъ, г. Пастуховъ, по който се спори. Парижкитъ портътори сж готови да имъ платимъ 31½%, но при палие 63 златни стотинки, защото сумитъ оставатъ сжщитъ, но се възприема принципътъ за увеличение скалата всѣки три години съ 7 златни стотинки.

Повече: съгласни сж да приематъ нашето предложение, но следъ изтичане на две години да смѣтаме палие 70 ст., защото имаме 7 стотинки увеличение на всѣки три години. Така што ние смѣтаме, че действително стоимъ на базата на ревизията.

Г. Пастуховъ! Вие грѣшите въ смѣткитъ. Когато се плаща 25% при палие 56, то значи, че се плаща 14%. Когато се плаща 32½ при палие 56, то значи, че плащаме 18.2% златни стотинки, а тѣ искатъ 20. 18.2% плащаме днесъ, а то е по-малко, отколкото французкиятъ франкъ, който е 20 и нѣколко стотинки. Трѣбва да се разбере, че позицията на правителството е била позиция здрава. Миналата година плащаме 56, макаръ че настѣпъ периодъ да плащаме 63. Тѣ се съгласиха. Сега искатъ да надигнемъ палието отъ 56 на 63 по мотивъ, че нашето положение е подобрено — нѣщо, което е неистина. Нашето положение не може да даде днесъ основание на кредиторитъ ни да смѣтатъ, че могатъ да искатъ отъ насъ да плащаме въ по-голямъ размѣръ, още повече, че даннитъ за нашето положение сж известни. Имамъ Финансовъ комитетъ, който даде препорѣжитъ си и всички обективни данни, които убеждаватъ, че не сме въ подобро положение. Щомъ не сме въ подобро положение, тогава какъ могатъ тѣ да претендиратъ да увеличимъ съ днешното съглашение паритета отъ 56% на 63%? А самиятъ фактъ, че ние стоимъ на паритетъ 56% и държимъ за срока 2 години, показва, че ние тѣкмо съ огледъ на нашето стопанско и финансово положение искаме ревизията на тази скала. Тамъ е спорътъ.

Сега какво имаме? Разбира се, азъ нѣма да се впусна въ тия закачки, които г. Пастуховъ направи така мимоходомъ, като чели моето отиване въ Берлинъ е повлияло, защото, за щастие, последната отстъпка е отъ 26 априлъ, следъ моето отиване въ Берлинъ — азъ бѣхъ въ Берлинъ на 22 априлъ, а писмото на французитъ е отъ 26 априлъ — нито да смѣсамъ въпроса за Деклозиеръ, по който азъ ще бѣда куражлия да го поставя предъ Парламента, за да го разрешимъ. Този въпросъ, който, споредъ менъ, много пакости и по който ще се плаща сжкло и прескѣпно отъ България, азъ нѣма да го оставя и ще искамъ да се разреши отъ Парламента. Обаче мога да ви увѣря, че въ моитъ преговори сега никога не съмъ поставялъ този въпросъ. Никога подъ неговото давление не сме решавали въпроситъ.

К. Пастуховъ (с. д): Не е билъ повдиганъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Всѣкога е повдиганъ, по всѣки мотивъ го повдигатъ.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ не казахъ, че Вие сте го повдигали.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ ще искамъ този въпросъ да се разреши, още повече, че на една база на справедливостъ азъ се надѣвамъ, че България може да вземе нѣщо, когато, ако този въпросъ седи така, убеденъ съмъ, че тя нищо нѣма да вземе. Но когато дойде този въпросъ тукъ, тогава ще говоримъ по него много ясно и откровенно.

Г. г. народни представители! Каква бѣше нашата длъжностъ? Днесъ въпросътъ не е голѣмъ — за 8 милиона лева е. При 970 милиона лева тия 8 милиона лева не сѣ много. Най-после, ако искаме да не повдигате тукъ въпроса и никой да не се сърди, можехме да отстъпимъ тия 8 милиона лева. Това бѣше най-лесно и никой нѣмаше да се сърди, че сме ги отстъпили, щомъ получаваме опрощаване на единъ милиардъ дългове за две години. Но въпросътъ е за принципъ; въпросътъ е, че по тази модификация отъ конвенцията отъ 1926 г. ние имаме правото си и не можемъ да мръднемъ нагоре, не можемъ да отидемъ нито на 63%, нито, предполагамъ, на 70%. Това е цѣлиятъ въпросъ. 32½% отъ 63% правятъ 8 милиона лева повече отколкото 32½% отъ 56%. Това е нашиятъ споръ.

Азъ и сега, както винаги, съмъ благодаренъ на кредиторитѣ, които правятъ тия отстъпки. Г. г. народни представители! Много сѣ тежки преговоритѣ, които се водятъ съ кредиторитѣ въ сегашно време. Който е водилъ преговори въ миналото, знае това. Минахъ на много мѣста, видѣхъ какво е положението на длъжниците и преговоритѣ, които водятъ тѣ съ кредиторитѣ си, за да мога да кажа сега, че съмъ благодаренъ и да констатирамъ, че спрямо насъ, особено Лондонъ, се показва много благосклоненъ. Защото да платишъ само 32½ отъ 100 отъ единъ следвоененъ заемъ, сключенъ подъ покровителството на Обществото на народитѣ, и останалитѣ 67½% да ти ги опростятъ — това, г-да, на никоя друга държава не е дадено. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Отправлямъ благодарностъ и къмъ френскитѣ портъори, защото съмъ убеденъ, че тѣ ще разбератъ, какво нито амбиции, нито капризи ни водятъ, а ни води тежкото положение на нашата страна. Не може да се приеме и погрѣшно е да се преме, че нашето положение е подобро.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ по този въпросъ именно искамъ да Ви прекъсна, ако позволите.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Да.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Защо Вие, правителството, не опровергавате тѣзи твърдения на г. комисаря на Обществото на народитѣ, които се пишатъ даже въ нашитѣ вестници, че стопанското ни положение се подобрява, когато и отъ най-обикновения българинъ и чужденецъ се чувствува, че отиваме назадъ — че обедняваме, че настѣпва пауперизъмъ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще Ви отговоря.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Трѣбва да се взематъ всички мѣрки въ това отношение. Това нѣщо не е опровергано.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Кое не е опровергано, че сме съ подобро положение ли?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Даже нашитѣ портъори казватъ, че сме въ по-благоприятно положение.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Данаиловъ! Когато кредиторитѣ искатъ да взематъ отъ васъ повече, винаги ще Ви казватъ, че положението Ви е подобро.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Ама има граница, г. министъръ-председателю!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ имамъ честъ да кажа на г. Отто Нимайеръ, когото познавате: „Г. Нимайеръ! Много ми е приятно, че констатира, какво положението ни се подобрява, когато въ сѣщностъ всички знаете, че е влошено, най-малко, че не е подобро.“ Ние трѣбимъ и предъ Финансовия комитетъ, и въ изложениата си, навсѣкжде, че положението ни е тежко и влошено. Кажете ни кѣде, въ кое наше изложение предъ Финансовия комитетъ или другде сме казали, че нашето положение се е подобрило. Вѣрно е, че кредиторитѣ иматъ интересъ да представятъ положението ни подобро.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Този въпросъ е много важенъ и трѣбва да се разисква въ Парламента.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тукъ, въ Парламента, когато сте говорили всички, азъ не съмъ чулъ нѣкой браторъ да е казалъ, че сме въ подобро положение. Всички тукъ плачатъ, че сме въ много тежко положение. Въ преговоритѣ въ чужбина, когато искатъ да ни представятъ привидно, че сме въ подобро положение и че трѣбва да плащаме повече, нашата длъжностъ е, да докажемъ, че не сме въ подобро положение, а напротивъ, че сме въ влошено положение, и да се боримъ да плащаме по-малко. Такъвъ е и смисълътъ на телеграмата, която ви прочете г. министърътъ на финанситѣ. Ние казахме: „Г-да! Не е въпросътъ тукъ за споръ, но разберете, че нашето положение не е подобро, а, напротивъ, е влошено и, следователно, не можете да искате да ни поставите при по-отегчителни условия отъ онѣзи преди 5—6 месеца, когато искахте 56%“. Именно тукъ Вие, г. Пастуховъ, имате грѣшка. 32½% отъ 56% е 18½, следователно, по-малко отъ това, което плаща Франция съ французки франкове. Та, като се помисли върху това, ще се разбере, че ние сме държали здраво на позицитѣ си.

Г. г. народни представители! Азъ се надѣвамъ, че следъ тая телеграма, съ която ние искаме да докажемъ — много откровенно го говоря — че не искаме едностранчиво да скѣсваме съ французкитѣ портъори, нашитѣ кредиторитѣ въ Парижъ ще разбератъ, че ние сме принудени да направимъ туй поради невъзможността ни, защото положението ни е влошено. И когато се касае за такава малка сума, азъ съмъ убеденъ, че тѣ ще разбератъ, че ние сме на здрава позиция и ще отстъпятъ. Досега сме поддържали винаги — това се признава и има своята цена — че ние сме единственитѣ, които не сме скѣсвали и, споредъ нашитѣ скромни сили, сме искали винаги да уравниваме въпроситѣ съ кредиторитѣ си, защото знаемъ сѣдбата на всички онѣзи, които скѣсха съ тѣхъ и подиръ отиваха да ги молятъ да се подновятъ преговоритѣ.

Г-да! Моето чувство е — най-подиръ, простете ми тая работа, може би е така, защото съмъ участвувалъ вътре — че България получи едно сериозно облекчение. Вѣрно е, че може би ще ни е тежко да трансферираме тази сума — това е втори въпросъ — но иначе азъ се надѣвамъ, че ще излѣземъ на добъръ край по пътя, по който вървимъ, и съ тия облекчения, които се правятъ, защото не е шега работа 1 милиардъ лева дългове на единъ народъ да се простятъ за две години. И въ това отношение ми се чини, че, въпрѣки всичкитѣ трудности, народното представителство ще трѣбва да даде една справедлива преценка на работата, която вършимъ. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю Пастуховъ да каже, доволенъ ли е отъ отговора на министъръ-председателя.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Безъ съмнение, правителството има свое становище, а делегатитѣ иматъ и чувства. Обаче сѣщо тѣй и ние, които не сме участвували въ преговоритѣ, можемъ да имаме наша позиция.

Отъ тая гледна точка, отъ която азъ имамъ честъ да развия своето разбиране и другъ пътъ предъ народното представителство, въпрѣки усилията на правителството, не мога да остана доволенъ отъ постигнатото съгласение. Никога не съмъ препорѣчвалъ бунтарски и едностранчиви актове; всѣкога съмъ предпочиталъ полюбовнитѣ съгласения, особено съ страни, които сѣ силни и по въпроси отъ финансово естество. Но не бива да се игнорира обстоятелството, че въ България има една юридическа и законна база, призната и отъ другата страна още презъ 1926 г., въ периодъ на просперитетъ, а сѣщо тѣй, че въ време на криза всички държави, по едни или по други причини, безъ да бждатъ обвинени въ едно лошо поведение, избраха пътя на намаленията. Нѣма нито една страна, която сега да изпълнява своитѣ плащания къмъ чужбина точно споредъ сключенитѣ договори.

Азъ ценя облекчениата, които сѣ получени досега, но да гледаме да не останемъ единствената страна, която плаща най-голѣмъ процентъ, само и само да получимъ благоволенieto на кредиторитѣ и да ни причислятъ въ рубриката на честнитѣ платци. Нѣма държава сѣщо, която сега да се бори да запази съществуващото положение, а да не изтрѣгне отъ кредиторитѣ нови отстъпки.

Предъ видъ на това, че положението на страната е извънредно тежко, че кризата не започва отсега, както заяви г. финансовиятъ министъръ, а се задълбочава, осиромашаването върви по села и градове и само слѣдитѣ и

глухитъ не могат да го видятъ и чуятъ, азъ мисля, че България има право на продължителна отсрочка, на мораториумъ и на съществени облекчения, за да може да изпълни честно и доялно както своитъ задължения къмъ чужбина, а също така да може да възстанови собственитъ си сили и да спаси народа и държавата. Това е пакъ една политика не егоистична, но една политика, която следватъ всички държави, които не сж загубили равновесие и здраво чувство на разумъ. Азъ ценя разликата между поведението на Лондонъ и Парижъ, разликата въ третирането на довоеннитъ и следвоенни задължения на България. И това ме кара съ още по-голямо основание да препоръчамъ, да настоя, дори — не е тежка думата — да удари правителството, че не е било достатъчно настойчиво предъ уторититъ банкири въ Парижъ, които държатъ 70% отъ нашитъ довоенни заеми само въ нѣколко рѣце, които правятъ своята смѣтка и които забравятъ, че нѣма да дойдатъ щастливитъ дни, когато България да може да плати по скалата златенъ франкъ напълно. Това време е отлетѣло. И Франция плаща съ книжни франкове не днесъ, следъ кризата; тя усвои тая политика въ време на своята финансова криза, която предшествуваше общо-европейската икономическа и финансова криза и бѣше съвършено различна отъ нея.

Г. г. народни представители! Америка, когато намали курса на своя доларъ, не установи плащане нито за себе си, нито въ странство, въ чужда валута, въ златенъ франкъ. Нейнитъ сѣдилища се произнесоха, че, макаръ правителството да е намалило долара, изхождайки отъ интереситъ на нацията, то нѣма да се плаща разликата, а ще се плаща доларъ за доларъ, каквото и да пише въ облигациитъ. А за една България, дрипава, осиромашела, която нѣма златенъ еталонъ, която поддържа на книга, изкуствено, пропорцията на покритието на лева, която чрезъ чрезвѣрни усилия на данѣнитъ власти не може да събере данѣнитъ и свежда своя бюджетъ до съществени намаления — България, въ провинцията на която градското население отива и затваря дюканиитъ си безъ сефте, а селянитъ нѣма къде да употребятъ своя трудъ, който е обезпеченъ; България, която е заплашена отъ една суша, която може да докара до пълненъ катаклизъмъ, стопански и финансовъ — какъ могатъ да говорятъ кредитори, банкири, комисари и други обективни наблюдатели въ нашата страна, че ние вървимъ къмъ подобрене на нашето стопанско и финансово положение? Какъ могатъ да си служатъ, единъ видъ, съ езика на Чембърлейнъ, който можа да заяви въ английския парламентъ, че може би Англия е единствената страна, която въ време на кризата сключва бюджета си не само безъ дефицитъ, но съ около 40 милиона лири излишекъ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това питане ли е?

К. Пастуховъ (с. д): Ето защо азъ моля правителството да настои и да се бори да направи една разлика между облекчителния режимъ и ревизията на спогодбата отъ 1926 г.

Председателъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Азъ съмъ длъженъ да протестирамъ срещу казаното, че между длъжницитъ България е третирана най-жестоко. Защото, когато се говорятъ такива думи отъ сериозни хора, като г. Пастуховъ, трѣбва да знаемъ какъ сж третираны съседитъ ни и другитъ. Никоя държава не е получила опрощаване на дълга, както ние. Кажете ми единъ примѣръ. На никоя държава нѣма да го дадатъ. Съ насъ бѣха ъомънитъ, които сжщо преговаряха, бѣха и гърцитъ. А вие знаете, какъ сж разрешени въпроситъ тамъ. Ако ги знаехте г. Пастуховъ, нѣмаше да държите такива речи тукъ. Правъ сте по отношение теглото, което българскиятъ народъ тегли, че е въ тежко стопанско и финансово положение, че дължатъ да ни направятъ отстъпкитъ. Това е право.

К. Пастуховъ (с. д): Гледайте да не останемъ първи въ високитъ плащания.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тая база поддържа. Но не може да се нахвърлятъ тукъ така приказки на аба: „Ние сме третираны най-тежко“. Много добре сме третираны и жадеамъ да бждемъ третираны още по-добре, особено на правната основа, на която стоимъ. Ми се чини, че по това всички сме съгласни. И мисля, че

българското правителство не е направило грѣхъ, когато е поддържало тази база, която смѣтаме, че е солидната база на българската държава — не на днешното правителство, а на всѣко едно. Тая база ще поддържа, ако искаме сериозно да говоримъ.

К. Пастуховъ (с. д): Сериозно говоря, ръководенъ отъ обективни съображения.

Председателъ: Минаваме къмъ първата точка отъ днешния редъ — трето четене на законопроекта за ликвидация на заемитъ, отпущнати по закона за направа на икономически къщи и за насърчение на жилищния строежъ. Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ поправкитъ и прибавкитъ, приети на второ четене)

Г. г. народни представители! Понеже при второто четене се приеха нѣкои измѣнения по частни предложения, които измѣнили разстроиха системата, прокарана въ законопроекта, и поставиха въ дисхармония и колизия нѣкои членове отъ него, законопроектътъ, по искането на г. министра на финанситъ и по решение на Народното събрание, се върна наново въ комисията, за да се поставятъ всички текстове въ хармония. Това се направи и специално за чл. 4, пакъ съ съгласието на Народното събрание.

Следъ като комисията разгледа законопроекта и се поставиха въ хармония съответнитъ текстове, предлага се сега, съ съгласието на г. министра на финанситъ, да се направятъ следнитъ измѣнения.

Въ чл. 2, следъ думата „опълченитъ“, се прибавя: „отъ Шипка и вдовицитъ на сѣшитъ“. Въ края на първата алинея, вмѣсто „30 юний 1934 г.“, остава „1 януарий 1929 г.“, като си бѣше текстътъ първоначално.

С. Мошановъ (д. сг): Тия предложения трѣбва да се разискватъ поотдѣлно.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): Така се е практикувало другъ пътъ. Затова и сега така се постѣпва.

Председателъ: Народниятъ представителъ г. Ингилизовъ искаше да отправи нѣкакво питане къмъ г. министра на финанситъ.

Г. Енчевъ (з): И азъ искамъ думата.

Председателъ: Думата не се дава при третото четене.

С. Мошановъ (д. сг): Съгласно правилника, имаме право да говоримъ до 15 минути по конкретни предложения.

Председателъ: Има думата г. Ингилизовъ.

И. Ингилизовъ (мак): Азъ моля г. министра на финанситъ да даде едно обяснение по чл. 2.

По моето предложение, опростяха се лихвитъ до 1932 г. Г. министърътъ сега предлага да се опростятъ до 30 юний 1934 г., а г. докладчикътъ прочете, че това се измѣни — до 1 януарий 1929 г. Кое е върното?

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. Ингилизовъ! Вашето предложение влѣзе въ чл. 2 по-рано, обаче въ последствие, когато дойдохме до чл. 4, тамъ се прие едно разграничение, и мораториумътъ отъ 4 години не се даде на всички изброени въ чл. 2 категории а само на ония, които се изброиха въ чл. 4. Следователно, онова, което се прокара първоначално тукъ при второто четене въ чл. 2, падна само по себе си, защото стана едно разчленение въ категоритъ, изброени въ този чл. 2 — нѣщо, което се пояснява въ чл. 4 и което се потвърди и днесъ въ комисията, тъй както ще се прочете, когато стигнемъ до чл. 4.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Енчевъ.

Г. Енчевъ (з): И азъ сжщо така ще помоля г. министра на финанситъ да даде едно пояснение.

При приемането на законопроекта на второ четене направихъ предложение по съответнитъ членове въ смисълъ, че кредититъ, дадени на пострадали отъ войнитъ и възлизащи на 8.600.000 л., оставатъ безлихвени до окончател-

ното имъ изплащане, като се спазватъ всички предвидени въ новия законъ срокове, а също така да бжде даденъ 5-годишенъ мораториумъ.

Министъръ С. Стефановъ: Има още една алинея къмъ този членъ. Г. докладчикътъ ще я прочете сега.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): Втората алинея гласи: (Чете) „На инвалидитъ, вдовицитъ и сирацитъ отъ войнитъ и родители на убититъ въ войнитъ, които сж строили до 3 стаи включително, кухня и антре, заемитъ сж безлихвени до изплащането“.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стойчо Мошановъ.

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! По отношение на пострадалитъ отъ войнитъ вземхе решение да не ги цедимъ споредъ това, дали сж строили до две стаи, до три стаи, или до четири стаи, а да приложимъ само законния критерий. Когато за неподадалитъ отъ войнитъ приехме, че ще се ползватъ отъ облагитъ на този законъ всички, които сж строили въ рамкитъ на специалния законъ за икономическия строежъ, още по-справедливо е да се приложи този законенъ критерий и по отношение на тая специална категория хора — инвалиди, вдовици, сираци отъ войнитъ и пр. Ако тоя законъ има смисълъ, то е да се помогне именно на тѣзи категории. А ние използвахме доброто разположение къмъ тѣхъ и махнахме тѣзи разграничения за 2, за 3, за 4 стаи по отношение на общата категория на длъжницитъ, а по отношение на инвалидитъ сега правимъ тая разлика. Вчера бѣше до 2 стаи, днесъ е до 3 стаи. На часъ по лъжичка! Какво е основанието да се приеме до 3 стаи? Вие се спирате сега на този критерий, защото тѣзи които иматъ по-многочислени семейства, трѣбва повече да привлечатъ нашето внимание както навсѣкѣде се насърчаватъ такива семейства. Но справедливо е да нѣма такива разграничения — до 2 стаи, до 3 стаи, до 4 стаи — а да се ползватъ отъ облагитъ на закона само онѣзи, които сж строили по законно утвърденитъ планове. По този начинъ за всички ще има еднакво третиране, еднаква справедливостъ.

Азъ моля, вмѣсто „до 3 стаи“, да се каже: „по законно утвърденитъ планове“, и то само за инвалиди, вдовици и сираци отъ войнитъ.

Министъръ С. Стефановъ: Какво е Вашето предложение?

С. Мошановъ (д. сг): Не мога да правя предложение. Всички предложения при третото четене ставатъ чрезъ Васъ.

Председателътъ: Нито могатъ да се правятъ предложения подъ тая форма, нито ще ги поставямъ на гласуване.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ правя апелъ къмъ г. министра на финанситъ той да направи предложение.

Председателътъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): Г. г. народни представители! Въ цѣлия законопроектъ е прокарано началото на разграничаване на отдѣлнитъ категории, споредъ това, което сж строили. Въ комисията обсъдихме този въпросъ и решихме, че не можемъ да направимъ безлихвени до окончателното изплащане заемитъ, дадени на хора, които сж строили дюкани или триетажни къщи и т. н. Затова турихме граница: до 3 стаи включително, кухня и антре. Щомъ сж инвалиди, вдовици и сираци отъ войнитъ или родители на убити въ войнитъ, заемитъ имъ оставатъ напълно безлихвени. Безъ граница не можеше. Цѣлиятъ законопроектъ почива на това начало на разграничаване.

С. Мошановъ (д. сг): Съжалявамъ, че сме на трето четене и не можемъ да разискваме за да Ви покажа, че тукъ Вие искате да създадете известни настроения — за дюкани, триетажни къщи и т. н. Законътъ не позволява строежъ на триетажни къщи.

Председателътъ: (Звъни)

С. Мошановъ (д. сг): Затуй именно върнахме законопроекта въ комисията по общото желание на Камарата. А сега виждаме, че той се връща същиятъ.

Председателътъ: Моля г. докладчика да прочете чл. 2 въ окончателната му редакция, която ще положи на гласуване.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): (Чете)
„Чл. 2. Инвалидитъ отъ войнитъ, опълченцитъ отъ Шипка и вдовицитъ на сѣщитъ“, ...

С. Мошановъ (д. сг): Има опълченци отъ Шипка, отъ Шейново, отъ Зелено дърво. Кога ще поправимъ тѣзи работи?

Председателътъ: Много добре знаемъ. ...

С. Мошановъ (д. сг): Много добре знаемъ, ама нѣмаме думата.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): ... „доброволцитъ отъ 1885 г. родителитъ на убититъ въ войнитъ, бѣжанцитъ, илинденцитъ, вдовицитъ и сирацитъ отъ войнитъ се освобождаватъ отъ плащане на лихва върху заетитъ отъ тѣхъ кредити за направа на икономически жилища за времето до 1 януарий 1929 г.“

На инвалидитъ, вдовицитъ и сирацитъ отъ войнитъ и родителитъ на убититъ въ войнитъ, които сж строили до три стаи включително, кухня и антре, заемитъ сж безлихвени до изплащането“.

Председателътъ: Които приематъ чл. 2 съ редакцията, току що доложена, съгласно предложението на г. министра на финанситъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

С. Мошановъ (д. сг): Внесохме законопроекта въ комисията за подобрене, а се връща по-лошъ и по-ограниченъ.

К. Кораковъ (д): Не е ло-лошъ, а е по-справедливъ.

С. Мошановъ (д. сг): Ние говоримъ само за пострадалитъ отъ войнитъ, ние не се интересуваме за никои други. Вие го подобрехте за другитъ, а го влошихте за пострадалитъ отъ войнитъ.

К. Кораковъ (д): Демагогия е това.

С. Мошановъ (д. сг): Никаква демагогия. Това е истината.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): Въ чл. 3 следъ „100 кв. метра“ се поставятъ думитъ „като въ тази площъ не се смѣтатъ стѣлбитъ и антрето“

Прибавя се нова алинея: „Също не се смѣтатъ въ тази площъ и последващитъ пристройки“.

И. Инглизовъ (мак): Искамъ думата.

Председателътъ: Само питане за обяснение.

И. Инглизовъ (мак): Да обясни г. докладчикътъ, въ свръзка съ чл. 3, когато единъ човѣкъ е построилъ едно здание и въ последствие, да кажемъ, е приспособилъ избата или тавана за стая, ще се броятъ ли и тѣзи стаи или нѣма да се броятъ?

Докладчикъ Н. Йотовъ (д): Въ комисията този въпросъ се разисква и се прие отъ комисията и отъ г. министра, че ако има само една стая въ таванлъка, да кажемъ, направена за слугиня, или една стая въ сутерена, тѣ не се смѣтатъ. Но ако има единъ втори етажъ — таванлъкътъ, направенъ на стаи съ 50 см. по-низки отъ първия етажъ — тогава стаитъ се броятъ.

Окончателната редакция на чл. 3 е следната: (Чете) „Освобождаватъ се отъ плащане на лихва до 1 януарий 1929 г. и всички, които сж получили кредити за направа на икономически жилища въ провинцията, както и всички длъжници, които сж строили въ столицата такива жилища, включително до 4 стаи, кухня и антре, построени върху площъ до 100 кв. метра, като въ тази площъ не се смѣтатъ стѣлбитъ и антрето.“

„Също не се смѣтатъ въ тази площъ и последващитъ пристройки“.

Председателътъ: Които приематъ чл. 3 съ предложената редакция отъ г. министра на финанситъ и току що доложена, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Н. Йотовъ (з): Въ чл. 4 на третия редъ думата „всички“ се заличава, а думата „изброени“ става „изброенитъ“. Следъ думата „лица“ на същия редъ се прибавятъ думитъ — за да се постави въ хармония съ чл. 2, съ изключение на изброенитъ въ алинея втора на същия членъ. Следъ думата „провинцията“ се поставя „точка и запетая“.

Окончателната редакция на чл. 4 става така: „Следъ 1 януарий 1929 г. лихвата на отпуснатитъ кредити за постройка на икономически жилища е: 4% за изброенитъ въ чл. 2 на настоящия законъ лица, съ изключение на изброенитъ въ алинея втора на същия членъ; на строилитъ въ провинцията; а за София лихвата е 4% само за тия, които сж строили включително до 2 стаи, кухня и антре.“

Председателъ: Които приематъ чл. 4 съ предложената отъ г. министра на финанситъ редакция, както се доложи, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): Следъ чл. 15 се прибавя новъ чл. 16, а досегашниятъ чл. 16, става чл. 17. Този новъ чл. 16 е тълкувателенъ на известни термини, които се употребяватъ въ закона: (Чете)

„Чл. 16. Подъ „илинденци“ въ настоящия законъ се разбиратъ лицата, взели участие въ Илинденското въстание. Подъ „сираци отъ войнитъ“ се разбиратъ лицата, които сж били непълнолѣтни при получаване на заемитъ. Подъ „инвалиди“ се разбиратъ лицата, които иматъ изгубена работоспособностъ най-малко 30%“.

Председателъ: Които приематъ чл. 16, новъ, по предложение на г. министра на финанситъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Досегашниятъ чл. 16 става чл. 17.

И. Инглизовъ (мак): На инвалиди съ 90% и 100% изгубена работоспособностъ не се спомена, че се опрощаватъ лихвитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): То се прие на второ четене.

Докладчикъ Н. Йотовъ (д): То е гласувано на второ четене.

Председателъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ на трето четене въ окончателната му редакция законопроекта за ликвидация на заемитъ, отпуснати по закона за направа на икономически кжжи и за насърчение на жилищния строежъ, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. II, № 53)

Желателно е при третото четене на законопроектитъ да се предлагатъ колкото е възможно по-малко поправки и нови членове.

Минаваме на втората точка отъ дневния редъ — **първо четене на законопроекта за извънбюджетенъ (свръхсметъ) кредитъ за 1933/1934 финансова година.**

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ С. Йовевъ (д): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 75)

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя С. Даскаловъ)

Председателстващъ С. Даскаловъ: Има думата народниятъ представителъ г. Владимиръ Молловъ.

Министъръ С. Стефановъ: Азъ бихъ молилъ г. г. народнитъ представители и г. Молловъ да се съгласятъ дебатитъ по принципъ да станатъ при второто четене на законопроекта, защото сега съмъ заетъ съ работа въ Министерския съветъ.

В. Молловъ (д. сг): Нѣмамъ нищо противъ.

Г. Говедаровъ (д. сг): Но по единъ часъ ако се допустне да се говори!

Министъръ С. Стефановъ: Да, по единъ часъ ще говорите.

В. Молловъ (д. сг): Ако председателството е съгласно, защото отъ него се упражнява правилникътъ.

Председателстващъ С. Даскаловъ: Ще ви се даде по единъ часъ да говорите на второто четене.

В. Молловъ (д. сг): При тази декларация, нѣмамъ нищо противъ. Значи, утре пръвъ ще говоря азъ.

Председателстващъ С. Даскаловъ: Които приематъ на първо четене законопроекта за извънбюджетенъ (свръхсметъ) кредитъ за 1933/1934 финансова година, тъй както се прочете, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме къмъ точка трета отъ дневния редъ — **първо четене на законопроекта за възстановяване на скотовъднитъ фондове.**

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретаръ Е. Поповъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 76)

Председателстващъ С. Даскаловъ: Има думата народниятъ представителъ г. Ради Василевъ.

Р. Василевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Законопроектътъ за възстановяване скотовъднитъ фондове ни дава поводъ да спремъ нашето внимание върху единъ проблемъ отъ нашето земеделско стопанство съ твърде важно значение, особено днесъ, разрешението на който трѣбва да привлѣче цѣлото наше внимание и всичкитъ наши грижи.

Преди да пристѣпя къмъ съществото на въпроситъ, които ще засегна, искамъ да направя една бележка. Тѣй както у насъ се гласуватъ законитъ, често пъти безъ да се вземе мнението на респективнитъ технически власти, на респективното министерство, въ което се урежда известна материя, трѣбва следъ това да ги отмиъняваме. И наистина, навремето съ закона за облекчение на общинитъ — нека го кажа — ни въ клинъ, ни въ ржкавъ, се помѣсти една материя за скотовъднитъ фондове и понеже набързо мина — безъ, вѣроятно, да се вземе мнението на Министерството на земеделѣството — тури се кръстъ на една организация, подпомагаща подобрието и развитието на нашето скотовъдство, за да дойдемъ веднага на другата сесия да признаемъ тази грѣшка и да искаме да възстановимъ онова, което следъ дълги проучвания е създадено у насъ.

Вѣрно е, че това, което стана навремето, нѣщо много не измѣни, защото скотовъднитъ фондове, по съществото на тѣхната задача си останаха, съ малки промѣни, но организацията, формирането и управлението на тѣзи фондове и разпредѣлението на срѣдствата имъ бѣха съвършено измѣнени. Сметна се, че общинскиятъ съветъ може това да върши, защото той представлява елита на самото селище; тамъ сж хората, които иматъ интересъ да подкрепятъ нашето земеделско производство въ всѣко едно отношение и, следователно, той ще бѣде най-компетентниятъ да управлява и тази служба — събирането на фондовитъ срѣдства и разпредѣлението имъ.

Обаче, г. г. народни представители, не се взема подъ внимание, отъ друга страна, днешното положение на общинитъ — че срѣдствата, които тѣ ще събиратъ отъ тѣзи фондове, като сж притиснати отъ нѣмотията и нуждата, понеже нѣматъ почти никакви други срѣдства, тѣ не ще ги изхарчватъ за предназначението имъ, а за съвършено други цели. И наистина, достатъчно бѣше само една година да мине, откакто законътъ влѣзе въ сила, достатъчно бѣше да се упражни само единъ бюджетъ, за да се види какъ на много мѣста срѣдствата — излишци, останали отъ минали години по тия фондове — общинитъ ги притруиха къмъ своитъ излишци и ги употребиха за съвършено други цели, най-вече за изплащане заплатитъ на своитъ служители, поради невъзможностъ да добиятъ други срѣдства.

Това обстоятелство, което смути всички ония, които се интересуваха и които се грижеха, които имаха дългъ да се грижатъ за подобрието на нашето скотовъдство, е заставило да се прибѣгне и къмъ една промѣна. Министерството, следъ като е имало маса оплаквания отъ всички свои технически органи, отъ всички директори на земеделски каедри и мѣстни агрономи — азъ имамъ възможностъ да чета тия оплаквания — за неправилното употребление на срѣдствата, които се събиратъ отъ тия скотовъдни фондове, е прибѣгнало къмъ възстановяването на старитъ текстове и стария начинъ за организиране и отправление службата по фондовѣтъ.

Г. г. народни представители! Както ви казахъ, особено днесъ, законопроектътъ за възстановяване по-раншната организация на скотовъднитъ фондове ще трѣбва да привлѣче нашето внимание, защото никога може би досега този въпросъ не е билъ така назрѣлъ, не е билъ така палещъ, както днесъ. При съвършено низкитъ цени на зърненитъ храни и на хранитъ, които се добиватъ отъ нашето земеделско производство, които не сж въ състояние да покриятъ производственитъ разноски, налага

се на вниманието на всеки един, който иска да допринесе нещо за подобрене на нашето земеделско производство, да потърси начини и средства, за да може тия цени да бъдат повишени с нещо. А тѣ, г. г. народни представители, могат, и времето показва, че действително се повишават, чрез преработването на тѣзи първични материали — зърненитѣ храни — въ по-ценни продукти. На първо мѣсто, това сѣ продуктите от животински произходъ и самия дребенъ и едъръ добитѣкъ.

Фуражнитѣ храни, зърненитѣ фуражѣ, при свършено падналата имъ цена, каквато е днесъ цената на царевичата — 70—80 стотинки — на ечемика, който има тоже свършено ниска цена, продадени така направо на безценница, непременно ще донесатъ загуба, или, по-право — недостатъчни средства на стопанина; обаче продадени въ форма на живи добитѣкъ, дребенъ и едъръ, на птици, тѣ получаватъ най-малко двойно по-голяма стойностъ. Голѣма частъ, г. г. народни представители, отъ пазаритѣ, които имаме за тѣзи продукти отъ животински произходъ, както и за самитѣ живи животни, днесъ могатъ да погълнатъ това, което можемъ да изнесемъ, стига да е годно за тѣзи пазари. Но ние имаме още единъ сигуренъ пазаръ — вътрешниятъ пазаръ — който още не сме задоволили съ продукти отъ животински произходъ. Искамъ съ нѣколко думи да направя известни констатации, да илюстрирамъ моята мисълъ, за да видите колко много още се иска; за да догонимъ, да задоволимъ нуждитѣ на нашия вътрешенъ пазаръ, да задоволимъ нашата вътрешна индустрия, преди всичко текстилната, съ материали отъ животински произходъ, и то на една голѣма сума. Само предачната вълнена индустрия и текстилната, тъкачна вълнена индустрия, заедно съ другитѣ — дребенъ трикотажъ и други спомагателни малки индустрии — г. г. народни представители, поглъщатъ продукти отъ мѣстенъ произходъ — вълна преди всичко и кожи за кожарската индустрия — за 438 милиона лева презъ 1931/1932 г., а се снабдяватъ съ подобни сурови материали отъ вълн — вълна, прежда и кожи — за 680—700 милиона лева годишно. Вие виждате, че имаме единъ вътрешенъ пазаръ, който се нуждае отъ продукти отъ животински произходъ, на първо мѣсто вълна, преди и кожи, които достигатъ въ размѣръ на 700 милиона лева, и които доставяме отъ вънка, като изнасяме наши средства, наша валута. Стремлението въ днешно време на всѣка една държава да търси начини да ограничава вноса на всичко оуи, което може да се произведе у нея, трѣбва да го има и у насъ. И ръководителитѣ на нашата държавна политика трѣбва да направятъ всичко възможно да се ограничи тоя вносъ.

Г. г. народни представители! Покрай голѣмия въпросъ за спиране вноса на памука и памучнитѣ произведения, който вносъ тоже поглъща близо милиардъ лева отъ средствата на народното стопанство, втората задача е да се ограничи вносътъ и на продуктите отъ животински произходъ — на първо мѣсто, вълни и преди и, на второ мѣсто, кожи. Имаме ли възможностъ да направимъ това? Ако тоя въпросъ си поставиха по отношение на други продукти, по отношение на зърненитѣ храни, държави за които бѣше немислимо навремето да се допусне, че тѣ ще престанатъ да внасятъ такива, когато сѣ внасятъ почти всичко, каквото имъ е било необходимо; когато въ пустѣщитѣ мѣста на Италия днесъ сѣятъ голѣми пространства съ зърнени храни и тя почти задоволява своитѣ нужди; когато въ Германия също сѣятъ храни и сѣ малки изключения вносътъ се ограничи почти до минимумъ, и то чрезъ една политика, която успѣ въ разстояние на нѣколко години да ограничи вноса — за насъ, г. г. народни представители, при тия климатически и благоприятни условия, въ които се намираме на Балканитѣ, нѣма прѣчка да ограничимъ нашия вносъ, както по отношение материалитѣ за памучната индустрия, тѣй и по отношение материалитѣ за вълнената предачна и тъкачна индустрия и за кожарската индустрия.

На какво се дължи тоя голѣмъ вносъ? Преди всичко на недостатъчността на вълна у насъ и, отъ друга страна — на недоброто ѣ качество. И едното и другото могатъ да се отстранятъ, когато, отъ една страна, се увеличи количеството на свѣтътъ, а, отъ друга страна, се подобри тѣхното качество.

Г. г. народни представители! И едното, и другото може да стане. Имаме всичката възможностъ, въ мѣстата, въ които живѣемъ, съ известни подобрения, които държавата е длъжна да направи, да постигнемъ и дветѣ задачи, както държавата съ редъ селекци и подобрения, съ постоянни грижи въ течение на нѣколко години е постигнала да подобри искърското говедо и да го направи днесъ една подобрена раса и по млѣчностъ, и като работна сила, което говедо се търси вече отъ нашитѣ съседи. Така съ

трудъ ще трѣбва да се прибѣгне и къмъ подобрене на нашитѣ овце, чрезъ кръстосване съ мориносови, за което вече опити се правятъ; отъ друга страна, трѣбва да се увеличи доходността на овцетѣ, като малката частъ, останала отъ общественитѣ фондови мери не бѣде разграбвана, а тия фондови мери бѣдатъ запазени, за да се използватъ за най-належащитѣ нужди, за увеличение и подобрене на овцевѣдството.

Г. г. народни представители! По пътя на увеличение изкуствения фуражъ ще се постигне по-скоро тая целъ; но него сѣ вървѣли и други, и сѣ постигнали поставенитѣ задачи. Ние имаме възможностъ по пътя на увеличение и подобрене на изкуствения фуражъ да вървимъ напредъ. И наистина, отъ 1923/1924 г., когато се започна една по-сериозна грижа за увеличението на изкуственитѣ ливади, ние имаме следното увеличение: отъ 55 декари изкуствени ливади презъ 1921 г., презъ 1924/1925 г. тѣ ставатъ 100.000 декари; презъ 1929 г. ставатъ 245.000 декари, а презъ 1932 г. — 296.000 декари изкуствени ливади, засѣти съ люцерна и еспарзета, тамъ, гдето е възможно, и др. Не само туй, но сѣ застъпени и други фуражни растѣния, каквито сѣ фиятъ и кръмното цвекло, гдето е възможно, като нѣкъде сѣ удвоени съ едно, нѣкъде съ едно и половина. Това показва, че въ единъ периодъ отъ 4—5 години е направено доста много за увеличение на изкуствения фуражъ. Но той е още твърде недостатъченъ, той трѣбва да отиде още много далечъ, за да може да изхрани голѣмото количество овце, чието число трѣбва да се увеличи, за да може да се изхрани и едриятъ добитѣкъ, който у насъ гладува и който не може да даде ония кожи за кожарската индустрия, които днесъ внасяме отъ странство. Грижитѣ и средствата, г. г. народни представители, които ще бѣдатъ хвърлени въ това направление, ще бѣдатъ изплатени въ твърде кратко време. Защото ако въ разстояние на 5—6 години употребимъ систематически трудъ и усилия, хвърлимъ средства, ние ще достигнемъ до ограничение — не до свършено премахване — на този вносъ отъ 700 милиона лева, които се изнасятъ всѣка година отъ нашата страна за вълнени прежди и за кожи. А тѣзи 700 милиона лева, спестявани 5—10 години, ще покриятъ всичко онова, което е давала държавата годишно.

Г. г. народни представители! Ние нѣмаме достатъчно едъръ добитѣкъ — не само овце — съ кожата на който да задоволимъ нуждитѣ на нашата кожарска индустрия. Ние нѣмаме, обаче, достатъчно добитѣкъ и за удовлетворение нуждитѣ на самитѣ стопанства. Ако имате предъ видъ само това, че отъ 750 хиляди стопанства около 152 хиляди нѣматъ никакъвъ добитѣкъ, макаръ че притежаватъ 20—30 декара земя, други 42 хиляди стопанства иматъ по единъ добитѣкъ — нѣматъ чифтъ добитѣкъ — а останалитѣ иматъ по единъ чифтъ добитѣкъ, ще разберете каква оскъдица отъ работенъ добитѣкъ има у насъ. А работниятъ добитѣкъ е нуженъ не само като двигателна сила, не само като източникъ на енергия, а е необходимъ още и заради продуктите — млѣко и др. — които дава за изхранване на населението; необходимъ е и заради продуктите, които дава на индустрията, необходимъ е, най-сетне, и заради тора, който дава. Тораътъ у насъ е недостатъченъ. Отъ него има нужда нашето земеделско стопанство, за да може да достигне по-висша форма на производство.

Г. г. народни представители! Увеличението числото на добитѣка, подобрието му и достатъчното му изхранване е една твърде голѣма задача, единъ проблемъ, за който говорихъ преди малко. Безъ това въ днешно време е невъзможно да намѣримъ цена на зърненитѣ произведения, които сме длъжни да превърнемъ въ едни по-ценни продукти. Днесъ е абсолютно налѣжително да се обърне внимание на това и да направимъ възможното, за да задоволимъ тази наша нужда. Това е затъ една отъ формитѣ, г. г. народни представители, за направяне нашето земеделско производство по-интензивно. Интензивното земеделско производство се характеризира преди всичко съ подобрене скотовѣдство, съ подобрене отхранване на добитѣка, съ наличностъ на породистъ добитѣкъ. Нѣма да се постигне задачата ни за трансформация на земеделското производство, за която толкова много говоримъ, ако мислимъ само да засѣваме индустриални растения и други по-ценни култури, безъ да вървимъ паралелно съ това къмъ подобрене расата на добитѣка и къмъ подобрене отхранването му, защото той именно носи съ себе си превръщането на производството въ интензивно. Едното безъ другото е абсолютно невъзможно — едното е свързано съ другото. Това сѣ два клона отъ земеделското стопанство, които трѣбва да вървятъ паралелно. Нѣмате ли добитѣкъ, нѣма да имате торове, нѣма

да имате и изкуствени торове, нѣма да имате и изкуственъ фуражъ — а той има значение и за подобрене на самата почва, защото чрезъ неговото засѣване става подобро сѣтбооброшение: фуражнитѣ растения повече хранятъ почвата, отколкуто да я изчерпватъ.

При туй положение, г. г. народни представители, ние имаме грамадна нужда да допълнимъ работнитѣ си добитѣкъ, имаме нужда и отъ овце. Всичко това, за да можемъ да го добиемъ, ние преди всичко имаме нужда отъ разплодници, защото грамадна е загубата ежегодно на нашето стопанство отъ липса на достатъчно разплодници за всѣки единъ отъ видоветѣ на тѣзи добитѣкъ. Нито конската раса, нито едриятъ рогатъ добитѣкъ, нито биволитѣ, нито овцетѣ — нито единъ отъ тѣзи видове добитѣкъ у насъ нѣма достатъчно разплодници, за да може годишно да дава нужния прирастъ. Пресмѣта се, че, поради липса на разплодници, ние губимъ годишно 1—1½ милиарда лева отъ прираста на добитѣкъ и отъ добитѣкъ на мѣтко и други продукти отъ животински произходъ. А всичко това ние не можемъ да го имаме съ обыкновенитѣ бюджетни срѣдства, защото тѣ сѣ недостатъчни. Тѣ често се вписватъ въ бюджета на Министерството на земледѣлието, но не се изразходватъ, поради времената, въ които живѣемъ. Въ нормални времена, когато редовнитѣ срѣдства не сѣ достатъчни, когато е мѣчно съ тѣхъ да се борави, обикновено се прибѣгва къмъ фондовѣтѣ. Скотовѣдниятъ фондъ е създаденъ въ 1912 г. Въ 1922 г. и въ 1925 г. се направи подобрене въ начина на събиране срѣдствата за този фондъ и въ организирането му, въ моментъ, когато чрезъ неговитѣ срѣдства Министерството на земледѣлието и други можеха да направятъ твърде много за подобренieto на своята служба.

За да видите какъ незабелязано сѣ събирани въ тия времена срѣдствата на скотовѣдния фондъ, ще ви спомена само нѣколко цифри. Първитѣ приходи сѣ били твърде голѣми. Въ 1912 г. въ приходъ на фонда сѣ постигнали 131.361 л., а разходътъ е билъ 71.397 л.; следъ това, въ 1925/1926 г. приходътъ въ скотовѣдния фондъ е билъ 48 милиона лева кръгло, а разходътъ — 32 милиона лева и вече е имало готови срѣдства 49 милиона лева; въ 1928/1929 г. приходътъ достига 104 милиона лева, а разходътъ — 65 милиона лева; и най-сетне, въ 1930/1931 г. приходътъ достига 119 милиона лева кръгло, а разходътъ — 95 милиона лева; миналата година, 1932/1933 г., приходътъ е билъ 89 милиона лева, а разходътъ — 73 милиона лева. Наличността навремето, въ 1929/1930 г., е била 131 милиона лева, а напоследѣтъ, въ 1932/1933 г., е 91 милиона лева. Обаче, г. г. народни представители, както въ времето на министръ Димитъръ Христовъ се посегна на тая наличност, като се вземаха отъ фонда взаимнообразно около 35 милиона лева — и тогава азъ отъ трибуна тукъ протестирахъ, че се посѣга на единъ фондъ, който има специално предназначение, но Народното събрание прие това — така и сега виждамъ въ законопроекта за извънредния бюджетъ, който днесъ се внася на разглеждане, пакъ нови 35 милиона лева, които държавата взема и не смѣта да ги възвърне. Като че липсва съзнание у всички ни за грамадната вреда, която се наанася на народното стопанство съ подобно посѣгане върху срѣдства, които сѣ необходими днесъ много повече, отколкуто всѣки другъ пътъ! Г. г. народни представители! Съ тѣзи — 35 милиона плюсъ 35 милиона — 70 милиона лева би могло да се направи твърде много нѣщо: да се набавятъ най-напредъ разплодници, които сѣ абсолютно необходими, отъ липсата на които ежегодно търпимъ такива грамадни загуби; би могло да се направи подобрене, като се докаратъ външни подобрени раси, напр., овце мериноси; да се направи подобрене въ изхранването и запазването на тѣзи разплодници, да се построятъ обори, домове и др. Всичко това, ако се направѣше съ тѣзи срѣдства, заедно съ поощрението, което може и трѣбва да стане въ развитието и усиляването на фуражното производство — срѣдства, за което министерството е предвидѣло — за каквато целъ именно сѣ създадени тѣзи фондове, ползата щѣше да бѣде твърде голѣма и щѣше да се даде възможностъ въ близко бъдеще да се получи двойно и тройно повече срещу тѣзи 35 милиона лева. И ако наистина вървимъ по този пътъ, ако изоставяме въобще подкрепата, която сме длъжни да даваме въ тѣзи времена на нашето скотовѣдство, което днесъ има да играе много голѣма роля и къмъ което трѣбва да се обърнатъ нашитѣ очи — защото, казахъ ви, че само чрезъ тѣзи продукти, които сѣ добили по-голѣма ценностъ, ние можемъ да покриемъ твърде голѣмия недостигъ отъ малкия доходъ на нашето земледѣлско стопанство — то вредата отъ това ще бѣде твърде голѣма.

Азъ смѣтамъ, че възстановяването на тѣзи фондове, което г. министрътъ на земледѣлието иска сега, иде може би съ закъснение, но все пакъ е добре дошло. Обаче когато тѣзи фондове се възстановятъ, ще трѣбва да се положатъ специални грижи за използването на срѣдствата, които се събиратъ по тѣхъ — грижи бързи, защото въпросътъ не трѣеи отлагане. Ако имаме възможностъ още тая година да насочимъ нашата политика къмъ превръщане на зърнения фуражъ въ изхраненъ добитѣкъ, изобщо въ по-ценни продукти, и тѣхъ да експортираме навънъ, щѣше да бѣде добре. Ние имаме осигурени пазари за доброкачественъ живъ добитѣкъ и за продукти отъ животински произходъ, пазари, които търсятъ такива продукти. Напримѣръ, пазарътъ въ Палестина поглѣща доста много нашъ едъръ добитѣкъ; сѣщото е и съ пазара въ Испания и съ редъ други пазари, които не сѣ затворени за живия, доброкачественъ и добре угоенъ добитѣкъ. Чрезъ това ние ще успѣемъ да наваксае недостига въ доходитѣ на нашето народно стопанство.

Тия кратки бележки искахъ да направя по законопроекта. Ще трѣбва да го приемемъ по принципъ и да възстановимъ частъ по-скоро скотовѣднитѣ фондове, защото отъ тѣхъ могатъ да се получатъ резултати, само когато тѣ бѣдатъ поставени подъ една организация, каквато имаха по-рано, подъ контрола на специалиститѣ техници, каквито сѣ директоритѣ на земледѣлскитѣ катедри и агрономитѣ, които иматъ възможностъ, съ постоянния си контролъ надъ тия фондове, да направляватъ развитието и подобренieto на нашето земледѣлско стопанство въ всичкитѣ му отрасли. Когато сами тѣ ще разпредѣлятъ срѣдствата, споредъ нуждитѣ на разнитѣ мѣста — нѣкъде ще се даде повече, ако е нужно, другаде ще се даде по-малко — когато тѣ ще опредѣлятъ своята политика въ зависимостъ отъ общата политика на Министерството на земледѣлието, тогава сигурно резултатитѣ ще бѣдатъ по-добри, отколкуто сѣ били досега, когато общинитѣ, поради липса на бюджетни срѣдства, сѣ бивали принудени да прибѣгватъ къмъ тѣзи фондове, като сѣ взимали отъ тѣхъ срѣдства за заплати на чиновници и за други нужди, но не и за нуждитѣ на нашето скотовѣдство.

Въ законопроекта ще трѣбва да се направятъ нѣкои корекции, за да бѣде по-ясенъ. Така, напр., трѣбва да се каже отъ кой законъ сѣ тѣзи членове, които се възстановяватъ, а именно отъ закона отъ 1925 г.

Г. г. народни представители! Заявявамъ отъ името на нашата група, че ние ще гласуваме законопроекта, защото смѣтамъ, че той ще постави начало за разрешение проблемата за подобренieto на нашето скотовѣдство — което днесъ е повече отъ всѣкога належащо. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ и отъ нѣкои отъ мнозинството)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д.с.Ц.): Г. г. народни представители! Не ще отнемамъ дълго време вниманието ви. Вземамъ думата да направя само нѣкои кратки бележки.

Бихъ могълъ да се спра на липсата на системностъ въ управлението на държавата, когато Министерството на вътрешнитѣ работи прокара единъ законъ, който на следващата година се отмѣнява отъ Министерството на земледѣлието. Но това сѣ работи възможни у насъ, работи много естествени при начина, по който се ръководятъ държавнитѣ ни работи. Не ще се спирамъ и върху принципа, прокаранъ съ този законопроектъ — общинитѣ, които нѣматъ нужда отъ създаването на скотовѣденъ фондъ, да се освобождаватъ отъ това задължение.

Искамъ да спра вниманието на г. министра на земледѣлието върху това, че въпрѣки всички законодателни мѣрки, които се взематъ за подобрене на скотовѣдството у насъ, резултатитѣ, които се получаватъ — не тѣзи, които се посочватъ въ мотивитѣ на законопроекта, но онѣзи, които се получаватъ въ живота — говорятъ, че много малко се върши въ това отношение. Овцѣвѣдството особено е поставено при такива тежки условия за развитие, че ако Министерството на земледѣлието не положи специални грижи къмъ този отрасълъ на поминѣка въ нашата страна, азъ се боя много, че всички мѣрки, които се взематъ за подобренieto на расата, надали ще дадатъ очакванитѣ резултати.

Г. г. народни представители! Вие сте констатирани, че овцѣтѣ въ нашата страна все повече и повече изчезватъ. Стопанитѣ не могатъ вече, както едно време, да поддържатъ нѣколко нужди за всѣко стопанство овце, за да може то да осигури горе-долу сносенъ животъ на членоветѣ си. И, ако се върви по този пътъ, убеденъ съмъ, че ние изкуствено ще подхвърляме на изгладняване нашето

селско население. Ако въ едно селско домакинство нѣма нѣколко овце, то значи да нѣма агне на Гергьовденъ въ това домакинство, да нѣма сирене презъ зимата, да нѣма млѣко за изхранване на поколѣнието. А въ желанието си да засилимъ срѣдствата, съ които ще може да се подобри скотовѣдството, ние посегнахме и на онѣзи малки частици мѣри около нашитѣ села, които наистина не сѣ нуждни за изхранване на овцетѣ, но сѣ нужни, за да има кѣде тѣ да се поразходѣтъ. Овцетѣ не могатъ да живѣятъ, ако нѣма кѣде да бѣдатъ пуснати да се разходѣтъ. Е добре, въ всички села тази минимална частица мѣра, която бѣше останала, изчезва и поради това изчезва и овцата въ нашето селско стопанство. Много пѣти е привлечано вниманието на службитѣ въ Министерството на земледѣлието върху този фактъ, но нужна е инициативата на единъ министъръ, който да наложи отгоре желанието си да се подобри положението на нашето земледѣлско стопанство въ тази насока, за да се получатъ резултати. Ето защо азъ спирамъ вниманието на г. министра на земледѣлието върху този фактъ, като добавямъ, че ако сега не се даде едно малко по-благоприятно разрешение на въпроса, по-нататѣкъ ще бѣде късно да се направи каквото и да било.

Г. министре! Убеденъ съмъ, че Вие сте се заинтересовали за всички тегоби, които селскитѣ стопанинѣ понася поради това, че притежава овце; убеденъ съмъ, че Вамъ сѣ известни тежеститѣ, на които е подложено скотовѣдството и специално овцевѣдството. Като знаете, въ какво трудно положение сѣ поставени стопанитѣ-притежатели на овце, ще разберете, колко е тежко за тѣхъ да поддържатъ овцевѣдство, да постоянствуватъ да отглеждатъ овце и тогава, когато е очевидно, че нѣматъ абсолютно никаква смѣтка отъ това. Ако провѣрите още, какви трудности срѣща селското население при продажбата на своята стока и на продуктитѣ отъ нея — овце, сирене, млѣко, кожи — вие ще разберете, че неговото положение се влошава още повече. Ето защо азъ моля Васъ и Вашето министерство да се позанимаете съ въпроса, по какъвъ начинъ биха могли да се осигурятъ по-добри доходи за нашето селско население отъ тази стока. Никога Вашето министерство не се е спирало върху този въпросъ и не си е дало трудъ да направи възможното, за да се помогне на селскитѣ стопанинѣ въ това отношение.

Минавамъ на другъ единъ въпросъ, г. министре, въпросъ, който въ миналото често е занимавалъ службитѣ въ министерството. Въ много общини скотовѣднитѣ фондове сѣ изразходвали отъ отчетницитѣ секретарь-бирниции за нуждитѣ на общинитѣ. За тия нужди на общинитѣ въ тѣхнитѣ бюджети е имало предвидени специални кредити, но, по липса на срѣдства, употребявани сѣ скотовѣднитѣ фондове. Общинитѣ сѣ използвали тѣзи фондове тѣй, както държавата ги е използвала съ специални закони за свои нужди, безъ да ги връща. Съ законопроекта за свръхсмѣтния кредитъ, който преди малко приехме тукъ, държавата пакъ ще вземе отъ тамъ 35 милиона лева, като въ чл. 16 изрично се уговаря, че нѣма да върне тѣзи пари. Както казахъ, много общини сѣ използвали скотовѣднитѣ фондове, обаче не тѣ се държатъ отговорни, а отговорността се стоварва върху секретарь-бирницитѣ, които сѣ отчетници. Справедливо е сега да настояте да се прокара въ тоя законопроектъ едно постановление, по силата на което секретарь-бирницитѣ, които, за покриване на нужди, предвидени въ бюджетитѣ на общинитѣ, поради липса на други срѣдства, сѣ изразходвали суми отъ скотовѣднитѣ фондове, да бѣдатъ освободени отъ отговорностъ и начетитѣ, които имъ сѣ направени, да бѣдатъ ре-визирани служебно. Не бива тия хора да се разтакатъ по сѣдилищата и да се задѣлжаватъ да търсятъ права и справедливостъ чрезъ правосѣдието, което днесъ е много мъчно достъпно и много бавно ще даде право на тия хора. Това е една справедливостъ, която Народното събрание дължи къмъ тия отчетници. Азъ смѣтамъ, че г. министърътъ ще вземе инициативата, поне въ комисията, да се прокара това положение въ законопроекта.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

Министъръ К. Муравиевъ: Г. г. народни представители! Г. Ради Василевъ най-подробно очерта необходимостта да се главува възстановяване на скотовѣднитѣ фондове. Азъ ще прибавя само нѣколко думи. Излишно би било да казвамъ предъ Парламента, че България, освенъ че е земледѣлска страна главно, но е и скотовѣдна. Знае се, въ скотовѣдно отношение, колко глави добитѣкъ имаме, какъ се е развивалъ той и какви сѣ приходитѣ отъ него. Ще спомена само, че за вътрешни нужди, за свои нужди, насе-

лението има отъ нашето скотовѣдство единъ приходъ отъ около 7 милиарда лева, а държавата, въ сѣщностъ стопанството, има единъ приходъ отъ 1 милиардъ и 400 милиона лева годишно, който влиза въ нашето стопанство отъ износъ.

Законътъ за подобрене на земледѣлското производство и за опазване на полскитѣ имоти, главно въ тѣзи членове, които засѣгатъ нашето скотовѣдство, откакто е гласуванъ, е далъ голѣми резултати. Освенъ че всички мъжки разплодници сѣ били подновени още отъ 1922 г., но въ течение на нѣколко години тѣхното число се е удвоило и утроило. Скотовѣднитѣ фондове даваха най-добри резултати. И Министерството на земледѣлието, направляйки нашето скотовѣдство, бѣше постигнало вече едни успѣхи, каквито не можеха да се видятъ даже въ съседни страни, които имаха по-дълго свободно сѣществувание, отколкото нашата държава.

Поради това, че на нѣкои се видѣ, че достатъчно се е направило за нашето скотовѣдство, други помислиха, че съ скотовѣднитѣ фондове се е злоупотребявало, а отъ трета страна и главно поради това, че общинитѣ искаха да турятъ рѣка на всички свои приходи, за да ги използватъ тѣй, както общинскитѣ съветъ намѣри за добре, съ закона за облекчение на общинитѣ скотовѣднитѣ фондове бѣха премахнати.

Въ какво положение бѣше нашето скотовѣдство, когато скотовѣднитѣ фондове бѣха премахнати? На единъ говежди бикъ се падаха 144 крави, на единъ биволски бикъ — 169 биволици; на единъ жребецъ — 790 кобили и на единъ нерѣзъ — 243 свини. Вѣрно е, че когато се говори съ такива цифри, това може да възбуди смѣхъ у нѣкои господа но този, който разбира отъ скотовѣдство, ще види голѣмата пакостъ, голѣмата вреда, голѣмата загуба, която нашето стопанство има отъ толкова женски разплоденъ добитѣкъ, оставенъ безъ разплодници.

Освенъ това, ние имаме въ строежъ 204 обори, а започнати сѣщо, съ утвърдени планове — 310. И въ това именно развитието на нашето скотовѣдство, скотовѣднитѣ фондове бѣха премахнати като, отъ една страна, държавата взема това, което бѣше спестено въ Земледѣлската банка и, отъ друга страна, спре всѣкакви приходи за тоя фондъ. Дали е направено достатъчно? Ясно е на всички, че не: нашето скотовѣдство не е въ такова положение, въ каквото се мисли, че трѣбва да е особено сега, когато скотовѣдството дава единъ редовенъ и голѣмъ приходъ за нашето стопанство. Поради спадане ценитѣ на зърненото производство, размѣнната монета на нашия селянинъ днесъ за днесъ е произведението отъ неговото скотовѣдство: млѣко, яйца, агнета и т. н.

Съ фонда главно се е работило по отношение на говедовѣдството и коневѣдството; последнитѣ години — свиневѣдство и птицевѣдство, като при всички опити и у насъ сѣ правени много грѣшки. И първитѣ години, когато се е направлявало нашето скотовѣдство, ние сме вѣзли, както много държави въ неправиленъ пѣтъ. По отношение на коневѣдството, ние трѣгнахме по погрѣшния пѣтъ на много коневѣдци, като вкарахме въ България чужди раси, които впоследствие се оказаха непригодни за нашето стопанство и за нашитѣ условия. По отношение на говедовѣдството, знаете тамъ пѣкъ колко голѣми грѣшки се направиха и колко опити трѣбваше да се направятъ, за да стигнемъ днесъ до правилната насока, която се състои въ това, да предпочетемъ нашето мѣстно искрско говедо, което има всичкитѣ качества да бѣде предпочетено предъ всички европейски раси, които бѣха въведени въ България и които се оказаха непригодни за нашитѣ условия. Сѣщитѣ грѣшки се направиха и по отношение на птицевѣдството. Тѣзи грѣшки естествено падаха не толкова на гърба на държавата, колкото на гърба на селскитѣ стопанинѣ, който трѣбваше да изпитва всичкитѣ наши опити за своя смѣтка. Днесъ за днесъ може да се смѣтне, че Министерството на земледѣлието е на съвършено правиленъ пѣтъ. Това се признава отъ всички наши компетентни органи, които сѣ наблюдавали, както и отъ обиколкитѣ и посещенията, които сѣ направили у насъ всички чужденци скотовѣдци, които разбиратъ отъ тая материя.

По отношение на коневѣдството ние имаме вече изработенъ типъ стопански конъ. Ние имаме завода Кабиюкъ, съ своитѣ полукръвни английски и арабски линии; имаме завода Клементина, който има вече свой собственъ клементински конъ, който въ нѣколко години още може-би, за да не кажа сега, ще може да съперничи вече на унгарския конъ. Имаме депата въ Стара-Загора и Пловдивъ, които иматъ по-малкъ успѣхъ, защото нѣматъ достатъченъ конски и главно разплоденъ съставъ. И ако нѣкой отъ васъ обиколки нашитѣ стопанства било въ Плевенския окръгъ, било въ Шуменския, ще видите, че ние имаме вече села, които съ своя конски съставъ съперничатъ съ

заводския такъв. Ние имаме села, каквото е, напр., селото Марашки-Тръстеник, което сь своя конски съставъ и сь начина на отглеждането му съперничи сь най-добритъ унгарски или европейски коневъдци. Сжщото може да се каже, ако и въ по-малкъ размъръ, и за Шуменския окръгъ. По отношение на коневъдството, ние имаме вече установенъ пътъ, който ни дава и ще ни дава добри резултати. За голъмо съжаление, разплодниятъ съставъ е много малкъ и затова ефектътъ веднага не може да се почувствува навсѣкжде. Докато ние сега се задоволяваме да пращаме жребци само тамъ, кждето има коневъдни дружества, има околии, кждето пращаме само по единъ жребецъ, а има околии, кждето не можемъ да пратимъ нито единъ.

По отношение говедовъдството на всички ви е познатъ вече развоятъ на искърското говедо, което не само че е установено вече у насъ въ България, но е установено вече въ много държави. И ние виждате наши съседни държави, които, вмѣсто да вървятъ по погрѣшния пътъ на много други, вече прибѣгватъ направо къмъ вноса на искърско говедо у тѣхъ. Въроятно сте чели вече напоследъкъ за покупка на крави и бици отъ Турция. Това нѣщо направи тия дни и Гърция. И затова ние вече се трѣбва да вземемъ мѣрки да запазимъ тия хубави контролирани линии, които вече имаме въ нѣкои околии, защото, поради голѣмата криза, има се една голѣма опасностъ да не бждатъ тѣ изнесени въ чужбина, като бждатъ купени тукъ на низка цена.

Въ друго едно направление е работено много малко — за овцевъдството. Г. Пждаревъ бѣше правъ, като обърна внимание на народното представителство върху него. Ние сме сега въ моментъ на обсъждане и поставяне директивитъ, които трѣбва да ни ръководятъ при работата върху нашето овцевъдство. Внасяни сж отвреме-навреме разплодни раси, но безъ система. Внесени единъ пътъ тукъ въ България, тѣ сж били изгубени. До днесъ ние не сме знаели кжде какво ще гонимъ — дали вълна, дали месо, дали млѣко. Обикновено българинтъ гони и тритѣ нѣща изведнѣжъ. Той иска и млѣко, и вълна, и месо.

Г. Говедаровъ (д. ср): Максималист!

Министъръ К. Муравиевъ: По месото споръ не може да има. Почти навсѣкжде въ България то е вкусно и има цена. Вълната, понеже повечето отъ нея се употребява въ мѣстното производство, за домашни нужди, не се е гонила...

А. Буровъ (д. ср): Само въ Карнобатско е по-добра.

Министъръ К. Муравиевъ: ... тънката, фината вълна, каквато днесъ внасяме за толкова милиони, както каза г. Василевъ.

По отношение млѣкото пакъ не се е гонилъ голѣмъ рандеманъ, понеже селянинтъ се е задоволявалъ само сь млѣко, което му трѣбва за вѣщи. Защото забележете, че много малка частъ отъ млѣкото се изнася на външния пазаръ; по-голѣмата дасть служи за консомация на производителъ. Минаха времената, когато ние можехме да кажемъ: вкусно е нашето бѣло сирене, то е много хубаво и навсѣкжде ще се пласира. Всѣка уста е научена да яде това, сь което е свикнала отъ детинство. Нашето бѣло сирене тукъ-тамъ може да го пласираме, но не можемъ да гонимъ това сирене като една стока за постояненъ износъ — още повече, че напоследъкъ нѣкои страни, наши съседки, ни конкуриратъ извъредно много. Доскоро ние бѣхме едни единички износители или, по-право, имаме монополъ на износа на кашкавалъ, но сърбитъ отъ нѣколко години произвеждатъ кашкавала въ голѣмо количество и сь сжщото качество, каквото имаме ние у насъ. Сжщото става и въ Турция. Турция ни конкурира главно защото тамошнитъ мандраджии и кашкавалджии купуватъ млѣкото по 1 л. литърътъ. Тамъ населението е чергарско и се задоволява сь 1 л. на литъръ млѣко, а нѣкой пътъ и по-малко. Затова кашкавалджията и мандраджията правятъ кашкавала отъ много евтино млѣко и могатъ да го пласиратъ на много по-евтини цени, като биятъ ценитъ, на които нашиятъ износителъ го изнася. и така, той не може да конкурира и не може да направи дори опитъ да изнася.

Тази година, безъ да бързаме много, следъ дълги проучвания, ние раздѣляме вече България на райони: районъ, кждето ще гонимъ млѣко, районъ, кждето ще търсимъ вълна. Знаете, че вълната не зависи само отъ расата, а и отъ климатическитъ условия. Ако една овца сь тънка вълна я вземете отъ полето и я пренесете горе на планинскитъ пасбища, следъ нѣколко години вълната на тая овца, макаръ и мериносова, се приспособява къмъ условията на планината и става твърда и груба. Така че тая

година ще опредѣлимъ районитъ, кждето ще гонимъ на едно мѣсто млѣкото, а на друго мѣсто месото и вълната. Следъ туй установяваме сь кои раси ще добиемъ тия резултати. А естествено това нѣщо не може да стане наведнѣжъ, защото не искаме да правимъ опитъ за смѣтка на нашия стопанинъ. Трѣбва да вървимъ бавно, добре да проучаваме, за да получаваме добри резултати, безъ да правимъ грѣшкитъ, които сж правени въ миналото. Въ туй отношение сме много назадъ. Нашата прочута карнобатска овца почти е на изчезване. Има само едно малко стадо, запазено чисто въ едно или две села — забравилъ съмъ имената имъ.

А. Радоловъ (з): Има едно и въ самия Карнобатъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Главно при кооперациитъ.

А. Радоловъ (з): При кооперация „Угешъ“ въ Карнобатъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Но това е едно такова малко оазисче, че нѣма вече никакво влияние върху овцевъдството въ околността.

Въ туй отношение ние срѣщаме известни прѣчки. Докато при говедовъдството и коневъдството, главно въ полето, винаги стопанинътъ приема сь добра воля и сь голѣмо желание напѣтствията и помощта на държавата, въ овцевъдството стопанинътъ се показва малко по-консервативенъ, ретрограденъ. Защото забележете, не стопанинътъ направлява винаги стадото, а овчарътъ. Той решава кой кошъ ще остави за разплодникъ, и често пъти той не гледа нито вълна, нито месо, нито млѣчностъ, а гледа на кой кошъ е сполучилъ да изправи най-добре рогата или кой кошъ, при двубой, надвива на съседа му коचेветъ. Затова най-много ретроградно се срѣща въ овцевъдството.

За иллюстрация бихъ ви казалъ, че самъ направихъ опитъ въ моето село, като накарахъ нѣкои наши стопани да внесемъ породисти кочове отъ клементинскитъ овце, които иматъ много по-фина вълна и повече млѣчностъ — 60 литра следъ отбиване на агнето. Обаче и моитъ съсѣляни, на които не единъ пътъ бѣхъ говорилъ за преимуществата на клементинската овца и предъ които, смѣтамъ, че моитъ думи иматъ достатъчно тежестъ, за да ги приематъ, намѣриха малки курури на клементинската овца: първо, че куйрукътъ ѝ билъ недостатъчно дългъ, второ, че била малко тежка и, трето, че тая овца се ягнела малко мжчно и овчарътъ трѣбвало да помага при всѣко ягнене. Намѣриха ѝ само едно качество: че ако при двубой не надвива, то поне съперничи на нашитъ кочове. И отъ всички стопани само единъ послуша съвета ми да остави при своитъ овци само клементински кочове.

По отношение овцевъдството ние ще трѣбва да вървимъ изъ по-дългъ пътъ, ще трѣбва да имаме по-голѣмо търпение, ще трѣбва по-голѣма настойчивостъ отъ страна на Министерството на земледѣлието, за да постигнемъ едни добри резултати.

Втора една прѣчка срѣщаме вече и отъ страна на нашата индустрия. Би трѣбвало, и смѣтамъ, че правителството ще се съгласи сь възгледа на Министерството на земледѣлието, ако не склони нашитъ индустриалци, да ги принуди да изкупуватъ на една по-висока цена вълната отъ по-добри овци. Днесъ-заднесъ карнобатската вълна се продава на еднаква цена сь каракачанската. Имало е стопани, които занасятъ на пазара два вида вълна — едната по-тънка, другата груба, но индустриалецътъ купува и дветъ на еднаква цена. Даже въ селото Ачларе, кждето се работи сь овца мериносова, вълната я купуватъ на сжщата цена, на каквато и каракачанската вълна.

Р. Василевъ (д. ср): Като се поставятъ по-голѣми вносни мита, да видите какъ ще я купуватъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Азъ не смѣтамъ, че по-голѣмитъ вносни мита ще помогнатъ. Тѣ ще помогнатъ, ако имаме голѣмо производство, но понеже то е малко и въ началото все ще бжде малко, ще трѣбва само добра воля и малко настойчивостъ отъ правителството, за да накара индустриалцитъ да я купувагъ на по-висока цена.

А. Радоловъ (з): Ако за известно време държавата би могла да се лиши отъ беглика, който взема отъ овцетъ, въ известни села, кждето се вѣди тая овца, ще се даде единъ голѣмъ потикъ.

А. Буровъ (д. ср): То ще бжде като премия.

А. Радолов (з): То ще бъде като премия, за да може да се насърчи и засили разпространението на доброкачествената и породиста карнобатска овца.

Г. Говедаров (д. сг): Това е най-малкото, което може да се направи, но мислата трябва да се повишат.

Министър К. Муравиев: Аз съмтам, че г. министърът на финансите — пък не само днешният, но който и да е — няма да се съгласи да отмени беглика.

А. Радолов (з): За известни села само, дето е запазена, и то за малко време — за 4—5 години.

А. Буров (д. сг): Дето е чистата раса.

Министър К. Муравиев: Но трябва вече да се освободим от тази идея, че известни пунктове, които досега държаха първенство по качество на вълната, и сега имат това първенство. Има пунктове в Великотърновско, главно в Павликенска околия, струва ми се и в Свищовско, където вече са надминали карнобатските овцевъдци.

Р. Василев (д. сг): И в Шуменски окръг има.

Министър К. Муравиев: И около Шумен има. — Аз имам друга идея, за която вървам г. министърът на финансите ще се съгласи: стопаните, които ще употребяват в своите стада породисти кочове, препоръчани и признати от министерството, да бъдат освободени от плащане беглика.

Г. Говедаров (д. сг): Това е мисълта.

Министър К. Муравиев: Това нещо може да влезе в закона за подобрене на земледелското производство, когато се измени.

Нямам време, г. г. народни представители, сега, при този законопроект за възстановяване стари членове от закона за подобрене земледелското производство, да се впусна надълбо и нашироко по това, което е работено, което се работи и което възнабърва да работи Министерството на земледелието. В това отношение министерството и неговите органи са били много критикувани и много осмивани. Аз зная, че когато се говори за говедовъдство, ще се каже за червеното говедо на проф. Ганчев, ще се каже за монтофона, който сега почти никъде у нас не е възможен. Аз зная, че когато се говори за птицевъдството, ще се каже за легхорната, като ще се забравят качествата ѝ, и ще се изтъкне само това, че с нея е внесена в България бългата диария по птиците. За голямо съжаление, когато се правят нововъведения в страната, ние слушаме и в преса, и в общество, навсякъде, само критики. Обаче аз мога да ви уверя, че в това отношение имаме голям напредък. По отношение коневъдството имаме вече линии, които съперничат на чуждестранните. В „Кабиюк“ имаме най-чистото арабско гнъздо в Европа, с изключение на жребцовия състав в Полша, но по отношение на кобилите нашите са по-чисти от полските. Това е признато и от чужди капациети. В „Клементина“ имаме клементински конь, който е типичен конь, и е с всички преимущества, които трябва да има един напълно стопански конь, а същевременно има и качества на военния конь. Нашата армия вече не купува нито един конь от чужбина, а купува само от вътрешността на страната. Даже сега ние имаме коне в излишек, и би трябвало, за да поощрим коневъдството у нас, да търсим път за износ вече и на коне, каквито, казах, имаме по качество и количество достатъчно. В тазгодишните надбъгвания в Аахен, Германия, нашите конници излъзоха първи. Това се дължи, безспорно, и на големите лични качества на офицерите, но се дължи поне малко и на конете, които те имаха със себе си. Конят на първия наш победител беше взет от „Клементина“, и германските капациети го намериха като отличен конь за военни цели. Ние имаме вече големи постижения. И ако казвам това, не го казвам за друго, освен за едно: да ни послужи малко за утеха при големите разочарования, които сме имали при опитите и нововъведенията, които сме правили в скотовъдството.

Има да се работи още много. Ще работим в същото направление с средствата, които ще ни дават в бъдеще скотовъдните фондове, за чиято възстановяване сега аз ви моля да гласувате предложения ви законопроект. (Ръкоплъскания от мнозинството и някои от дъвицата)

Председателстващ С. Даскалов: Които приемат по принцип, на първо четене, законопроекта за възстановяване на скотовъдните фондове, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър К. Муравиев: Моля да се даде спешност на законопроекта.

Председателстващ С. Даскалов: Които приемат предложението на г. министра на земледелието, законопроектът, по спешност, да се приеме и на второ четене, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Преди това, г. г. народни представители, съобщавам ви, че от Министерството на благоустройството е постъпил законопроект за застрояване на гр. София. (Вж. прил. Т. I, № 78)

Законопроектът е напечатан, ще бъде раздаден на г. г. народните представители и поставен на дневен ред в утрешното заседание.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта за възстановяване скотовъдните фондове на второ четене.

Замъстник-секретар Е. Попов (з): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за възстановяване на скотовъдните фондове.

Председателстващ С. Даскалов: Които приемат заглавието на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-секретар Е. Попов (з): (Чете)

„Чл. 1. Отменяват се чл. чл. 21 и 22 от закона за облекчение на общините, като се възстановяват чл. чл. 25, 26, 27 и 28 от закона за подобрене земледелското производство и опазване полските имоти“.

Председателстващ С. Даскалов: Има думата г. министърът на земледелието и държавните имоти.

Министър К. Муравиев: Аз ще моля да се направи една добавка в чл. 1 в смисъл, в края на члена да се прибавят думите: „от 1925 г.“

Председателстващ С. Даскалов: Които приемат добавката, предложена от г. министра на земледелието, по чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Които приемат чл. 1, заедно с гласуваната добавка, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-секретар Е. Попов (з): (Чете)

„Чл. 2. Могат да бъдат освобождавани от създаване на скотовъден фонд ония общини, които нямат нужда от такъв“.

Горното се установява с протоколно решение от съвета при подвижната земледелска катедра, състояща се от директора на същата катедра за председател, зоотехника или околийския агроном при нея и околийския агроном на респективната околия.

Протоколът на съвета се одобрява от Министерството на земледелието и държавните имоти — отделни земледелско“.

Председателстващ С. Даскалов: По чл. 2 е направено предложение от народния представител г. Пждарев в смисъл, да се прибави алинея трета с следното съдържание: (Чете) „Отчетниците секретар-бирници, които са изразходвали суми от скотовъдния фонд за общински нужди срещу оправдателни документи, се освобождават от отговорност, ако за тази нужда са били предвидени кредити в редовните общински бюджети. Издадените начети по такива разходи се ревизират служебно“.

Министър К. Муравиев: Не съм съгласен. Не е такава целта на законопроекта.

Р. Василев (д. сг): По този въпрос има специални нареждания от министерството.

Председателстващ С. Даскалов: Оттегляте ли предложението си, г. Пждарев?

*) За текста на законопроекта, приет на първо четене, вж. прил. Т. I, № 76.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Поддържамъ го. Нека г. министърът поеме всичката отговорност за неприемането му.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Г. министърът на земледелието не е съгласенъ съ предложението на г. Пждаревъ, но понеже той го поддържа, съгласно правилника, ще го гласувамъ.

Които приематъ предложението на г. Пждаревъ, моля, да вдигнатъ ръка. Малцинство, Събранието не приема.

Които приематъ чл. 2, както се прочете, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ К. Муравиевъ: Г. г. народни представители! За утрешното заседание предлагамъ следния дневенъ редъ:

1. Трето четене законопроекта за възстановяване на скотовъднитъ фондове.

Първо четене законопроектитъ:

2. За изменение и допълнение на закона за „Посмъртенъ фондъ“ за учителитъ и служителитъ по ведомството на Министерството на народното просвещение.

3. За градоустройството на гр. София.

4. Второ четене законопроекта за извънбюджетенъ (свръхсметенъ) кредитъ за 1933/1934 финансова година.

Одобрение предложенията:

5. За отпускане еднократни държавни помощи.

6. За отпускане безплатно на Ив. Крачуновъ, отъ гр. Орханлие, единъ дърводѣлски стругъ и пр.

Второ четене законопроектитъ:

7. За постройка на централно полицейско училище и други полицейски учреждения.

8. За посмъртна взаимоспомагателна каса на служителитъ при изборнитъ учреждения.

9. За отпускане еднократна държавна помощ на общината въ с. Килифарево, Търновско.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Които приематъ прочетения отъ г. министра дневенъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 25 м.)

Председателъ: **А. МАЛИНОВЪ**

Подпредседателъ: **СТ. ДАСКАЛОВЪ**

Секретари: **СТ. СЛАВОВЪ**
Ж. ЖЕЛЯБОВЪ

Началникъ на Стенографското отделение: **Д. АНТОНОВЪ**